

«Jeg skjønner at dere ikke liker det»

En komparativ undersøkelse av holdninger og praksis
blant norsklærere i sidemålsopplæringen

ANNE INGESDOTTER TVEITO

VEILEDER

Gro-Renée Rambø

Universitetet i Agder, 2019

Fakultet for humaniora og pedagogikk

Institutt for nordisk og mediefag

Forord

I all hovedsak vil jeg takke alle som oppfordra meg til å bli lærer. Det førte nemlig til de fem, trolig, beste årene i mitt liv. Studenttiden er snart over og jeg er så utrolig takknemlig for alle vennene jeg har fått gjennom studietiden og som også har vært utrolig gode støttespillere gjennom masterskrivingen.

Jeg vil også takke min veileder Gro-Renée Rambø som har hjulpet meg å dra i land denne oppgaven, og for mange gode og lærerike samtaler.

Jeg må også gi en stor takk til familien min som har hjulpet meg å finne informanter, korrekturlest og ikke minst, ikke gitt opp håpet.

En stor takk til informantene mine også, uten dere hadde det ikke blitt en oppgave.

Det har vært en utrolig lærerik prosess og nå gleder jeg meg masse til å begynne å undervise selv.

*Anne Ingesdotter Tveito
Kristiansand, Mai 2019*

Sammendrag

Tittel: «Jeg skjønner at dere ikke liker det» - En komparativ undersøkelse av holdninger og praksis blant norsklærere i sidemålsopplæringen.

I denne masteroppgaven undersøker jeg praksisen og holdningene til norsklærere som underviser i sidemål på bokmål og sidemål på nynorsk. På bakgrunn av diskusjoner rundt sidemålsundervisning og generelt negative holdninger til nynorsk som sidemål ville jeg se hva lærere tenker og mener rundt dette temaet. Og siden sidemålsundervisning foregår på både bokmål og nynorsk, ville jeg snakke med lærere som underviser i begge målformene. For å gjøre skillet mellom hovedmålet og sidemålet ekstra tydelig valgte jeg å intervjuere lærere som underviser i området hvor talemålet er typisk nynorskknært og typisk bokmålsnært.

Det er en kvalitativ undersøkelse av praksisen og holdningene til fem lærere som jeg intervjuet personlig. Det er de individuelle tankene og meningene jeg ville fram til og da var dette den beste metoden. Teorien som blir presentert tar for seg kompetansen en norsklærer har og den viktige rollen de har ovenfor elevens læring. I tillegg er det en del teori om holdninger og hvordan disse kommer til syne og hvilken funksjon de har.

På bakgrunn av tidligere undersøkelser som har sett på læreres praksis i sidemålsundervisningen og holdningene de selv har og holdningene de tror elevene har, sammenligner jeg dette med mine resultater.

Noe av det jeg har kommet fram til i denne undersøkelsen, er hvordan lærere kanskje ubevisst er med å påvirke holdningene til elevene. Holdningene lærerne har til sidemål varierer også i stor grad. De ulike lærerne vektlegger ulike elementer i sidemålsundervisningen, noen har blant annet stort fokus på grammatikk, mens andre fokuserer mer på språket. Det som også er interessant er hvordan de lærerne som underviser i bokmål som sidemål på en måte trykker ned nynorsk, noe som man kanskje forventet mer av lærerne som underviser i nynorsk som sidemål. Lærerne har til felles at de alle forventer endringer i sidemålsundervisningen og alle uttrykker en bekymring for framtiden til det nynorske skriftspråket.

Summary

Title: “I understand that you don’t like it” – A comparative survey/study about/concerning teachers’ attitudes and teaching practice in the second-choice form of written Norwegian.

In this thesis I will look at the teaching practice and attitudes of teachers who teach Norwegian in both written forms of Norwegian, nynorsk and bokmål. There are a lot of discussions and debates related to the subject of sidemålsundervisning, with an, in general, bad attitude concerning nynorsk. Therefore, I wanted to look at the attitudes teachers have towards sidemålsundervisning. As sidemålsundervisning concerns nynorsk and bokmål, I wanted to talk to teachers who teach nynorsk as sidemål, as well as teachers who teach bokmål as sidemål. Also, in order to make this division clearer, I wanted to choose teachers who teach in areas where the dialect is similar to the forms of written Norwegian, nynorsk and bokmål.

This is a qualitative study of the teaching practice and attitudes of five teachers. It is the teacher’s personal thoughts and opinions that matter to me, so a personal interview with each teacher seemed to be the best approach. The presented theory deals with the Norwegian teachers’ competence in the subject and their important role concerning pupils’ learning. In addition, I will present theory concerning attitudes, including how these attitudes are presented and how they function.

On the basis of previous research on the subject of sidemålsundervisning, I look at their results and compare these results with my own.

One of the things I have found in this study is how the teachers unknowingly affect their students’ attitudes. The teachers’ own attitudes towards sidemålsundervisning is vary greatly. The teachers value different elements in their teaching, some of them are focusing on grammar while others focus on the language. It is also interesting to see that the teachers who teach bokmål as sidemål in many ways look down on nynorsk, which perhaps would be more expected to happen among teachers who teach nynorsk as sidemål. One thing all the teachers have in common is that they all expect some changes in sidemålsundervisningen, and they all express a concern for the future of nynorsk.

Innhold

1. Innledning.....	7
1.1 Mitt ståsted	7
1.2 Valg av tema.....	8
1.3 Forskningsspørsmål.....	10
1.4 Oppbygging	11
2. Bakgrunn	13
2.1 Språkhistorie.....	13
2.2 Norskfaget	15
2.2.1 Elever i grunnskolen etter målform	16
2.2.2 Norskfaget i læreplanene	17
2.3 Norskklæringen	19
2.3.1 Opplæringsloven	19
2.3.2 LK06 – generell del.....	20
2.3.3 Lærerutdanninga.....	21
2.4 Talemålnærhet	22
2.4.1 Bokmålsskolene.....	23
2.4.2 Nynorskskolen.....	23
3. Teori	25
3.1 Teacher cognition	25
3.2 Motivasjonsteori.....	26
3.3 Didaktiske betraktninger	27
3.4 Holdningsteori	28
3.4.1 Definisjoner på holdninger	29
3.4.2 Holdninger som input og output.....	30
3.4.3 Hvor kommer holdningene fra?.....	31
3.4.4 Holdningsstruktur	32
3.4.5 Forholdet mellom komponentene.....	33
3.4.6 Holdningers funksjon	34
4. Metode.....	36
4.1 Kvalitativ metode	36
4.2 Forskerrollen	36
4.3 Etske betraktninger.....	37
4.4 Målform – talemålnærhet.....	38
4.5 Enheter	38
4.5.1 Nynorskskolen.....	38

4.5.2 Bokmålsskolen	39
4.6 Det semistrukturerte intervjuet	39
4.6.1 Utforming av intervjuguidene	40
4.6.2 Intervjuguide – ungdomstrinn	41
4.6.3 Intervjuguide – mellomtrinn.....	41
4.7 Gjennomføring av intervju	41
4.7.1 Pilotintervju	41
4.7.2 Intervjuene.....	42
4.8 Validitet og reliabilitet – metodekvalitet.....	42
4.9 Behandling av data.....	43
5 Resultat.....	44
5.1 Nynorskskolen.....	44
5.1.1 Åse.....	44
5.1.2 Hedda.....	47
5.1.3 Nora.....	52
5.1.4 Oppsummering nynorskskolen	56
5.2 Bokmålsskolene.....	57
5.2.1 Marta	57
5.2.2 Jenny.....	61
5.2.3 Oppsummering bokmålsskolene	65
6. Drøfting	67
6.1 Praksis i sidemålsopplæringen	67
6.1.1 Å skrive konsekvent; hvordan lære elevene om valgfriheten i målformene?.....	68
6.1.2 Talemålsnærhet som utgangspunkt for sidemålsopplæring.....	68
6.1.3 Ressurser i sidemålsundervisningen.....	69
6.1.4 Er bokmål lettere enn nynorsk?	70
6.1.5 Blir man smartere av å lære flere «språk»?	71
6.2 Holdninger.....	72
6.2.1 Holdninger og atferd.....	72
6.2.2 Lærerens tanker om elevenes holdninger	73
6.2.3 Holdningers funksjon	74
6.2.4 Holdninger som input og output.....	74
6.2.5 Den profesjonelle læreren.....	76
6.2.6 Framtiden.....	76
7. Avslutning	78
7.1 Konklusjon	78

7.2 Forslag til videre forskning	80
7.3 Min framtidige praksis	81

Litteraturliste

Vedlegg

Informasjonsskriv	vedlegg 1
Intervjuguide – mellomtrinn	vedlegg 2
Intervjuguide – ungdomstrinn	vedlegg 3

1. Innledning

1.1 Mitt ståsted

I denne masteroppgaven skal jeg undersøke praksisen og holdningene blant norsklærere i sidemålsopplæringen i grunnskolen. Det er mye snakk om sidemålsundervisning i media, i politikken og blant lærere. Selv har jeg opplevd sidemålsundervisning på begge målformer. Gjennom grunnskolen hadde jeg nynorsk som hovedmål og bokmål som sidemål. Under studietiden har jeg gjennom praksis og vikararbeid i skolen undervist i nynorsk som sidemål. I undervisningssituasjonen når jeg selv har vært læreren, har jeg møtt en del motstand mot sidemålsundervisningen. Elevene snakker ofte om hvorfor de må lære et språk som «ingen» bruker, da nynorsk.

Sidemålsundervisning møter også en del motstand i politiske debatter.

Språkdebatten i Norge har vært til stede i mange år, fra diskusjoner som dreide seg om hvordan vi skulle utvikle et norsk språk rundt tiden da Norge fikk egen grunnlov, i skolesammenheng, og da gjerne knyttet til sidemålsundervisning, til hvordan det norske språket blir påvirket av engelsk for å nevne noe.

Sidemålsdebatten i skolen som er det mest aktuelle for denne oppgaven, er stadig oppe til nye diskusjoner. Under Valgkampen i 2013 uttalte Erna Solberg seg om sidemålsopplæringen i skolen: «Elevene må sleppa den grunnleggjande verbbøyinga, og å bruke tida på å bla i ordbøker» (Rydland, 2013). Det hun ønsket var å fjerne karakter og eksamen i sidemål, både på ungdomstrinnet og i den videregående skolen. Audun Lysbakken, som møtte Erna i denne debatten om sidemål, sa at «Dette handlar ikkje om verbbøying, men nordmenn flest skal kunna bruka språket. Dette er eit åtak på den språklege likestillinga» (ibid). Videre støtter han opp under dette med å si at «språkforskinga viser tydeleg at du vert betre i språk av å læra fleire språk. Ingenting tyder på at ein vert betre i norsk av å ta vekk sidemålet» (ibid).

Debatten rundt sidemålet kom igjen opp i 2017 da Høyre fremmet et ønske om én karakter i norsk. Grunnen er at de vil gjøre endringer i hvordan norskfaget er i dag, «Vi ønsker å bruke tekster i nynorsk og bokmål i hele skoleløpet og erstatte ordningen med egen karakter og eksamen i sidemål på ungdomsskolen og i videregående opplæring med én felles norskarakter» (Ruud, 2017).

Hver gang sidemålsdebatten dukker opp er det som regel i negativ favør til nynorsk. Det er få som tenker på at bokmål også er sidemål for noen. Nynorsk er ikke et dødt språk, det er mennesker som bruker dette skriftspråket. Men når temaet sidemål blir tatt opp i det offentlige, er det som regel noen som ønsker at nynorsk skal vekk og nynorsk blir gjerne sidestilt med sidemål.

På bakgrunn av dette vil jeg ta for meg sidemålsopplæringen i skolen. Jeg vil snakke med lærere om praksisen deres i sidemålsundervisningen og om hvilke holdninger de har. Og siden sidemålsundervisning gjelder både nynorsk og bokmål, skal jeg snakke med lærere som underviser i begge målformene slik at jeg får vist fram begge sidene av sidemålsundervisningen.

1.2 Valg av tema

Det er mange måter man kan angripe forskning på sidemålsundervisning. En del forskning er allerede gjort på emnet, men de siste store undersøkelsene begynner å bli gamle. Forskingen som er gjort har også hatt et hovedfokus på nynorsk som sidemål. Av alle norske elever er det kun rundt 12% som har nynorsk som hovedmål, dette er tall fra 2018 (ssb.no, 2019).

Anne Steinsvik Nordal (2007) ved Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa (Nynorsksenteret) gjennomførte sammen med utdanningsdirektoratet en undersøkelse hvor de så på sidemålsundervisningen i ungdomsskolen og den videregående skolen. (Nordal, 2007) I denne undersøkelsen så de på kompetansenivået til lærerne, organisering og hvilke arbeidsmetoder som ble benyttet.

Det interessante som kom fram i denne undersøkelsen var at 40 % av lærerne som underviste i nynorsk som sidemål var misfornøyde med hvordan det stod til. Og 79% av lærerne begrunnet dette med at elevene ikke var motiverte for sidemålsundervisning. (Nordal, 2007:11) Dette er høye tall, og at lærerne er misfornøyde med undervisningen på grunn av at elevene ikke er motiverte, er en dårlig unnskyldning, læreren har et ansvar for å skape motivasjon og engasjement rundt undervisningen. Samtidig sa lærerne som underviste i bokmål som sidemål at de var generelt fornøyd med tilstanden. Videre i undersøkelsen sa 44% av lærerne at de ønsket videreutdanning i emnet. Kompetansen til lærerne er utrolig viktig for elevenes læring, det samme er engasjementet til læreren, i St.meld. nr. 30 (2003-2004) står det blant annet:

«Alle planer om å utvikle og forbedre skolen vil mislykkes uten kompetente, engasjerte og ambisiøse lærere og skoleledere». Dermed burde man kanskje se på hva det er med sidemålsopplæringen som gjør elevene lite motiverte. Er det dårlige holdninger til faget hos elevene og i så fall hvor kommer disse fra? Og hvordan kan vi skape en holdningsendring hos både elever og lærere?

En annen undersøkelse som også er relevant for min undersøkelse av læreres praksis og holdninger er et prosjekt som ble gjennomført av Høgskulen i Volda sammen med Bærum mållag i 2003-2005. De skulle se på sidemålsundervisningen fra et lærerperspektiv. De skulle ta for seg opplæringen i nynorsk som sidemål og holdningene lærerne hadde til nynorsk som sidemål. I undersøkelsen var det 87 norsklærere fra ulike skoler i Bærum. Lærerne ble blant annet spurt om hva de syntes om opplæringa i nynorsk fra utdanningen sin. Her svarte kun en av fem lærere at den var god nok. Videre sa en fjerdedel at de ikke følte seg faglig gode nok i nynorsk. 67% av lærerne ønsket seg også faglig påfyll i emnet. (Teigen, 2007:135-136)

Seks av ti lærere sa også at «dei ikkje hadde inntrykk av at elevane hadde utbytte av å lære nynorsk» (Teigen, 2007:136) Dette er et veldig interessant utsagn, og det er ganske skremmende at lærerne har denne innstillingen når de skal undervise i sidemål. Mila Vulchanova som er professor ved Norges Teknisk Naturvitenskapelige Universitet (NTNU), gjorde en undersøkelse hvor hun fant ut at det å skrive både nynorsk og bokmål faktisk hever språkkompetansen. Undersøkelsen hennes sier at personer som skriver både bokmål og nynorsk får de samme gevinstene som man får om man bruker flere språk, flerspråkskompetanse. (sprakradet.no, 2012).

40% av lærerne sa også at de ikke følte seg faglig nok engasjerte i å lære elevene nynorsk. (Teigen, 2007:135). I Meld. St. nr. 22 (2010-2011) s.13 står det: «Motivasjon for læring kan defineres som den drivkraften som ligger bak innsats for læring. Elevens motivasjon for læring er altså helt avgjørende for deres læringsutbytte». Viss læreren er veldig engasjert i faget sitt og emnet som undervises, er det større sannsynlighet for at elevene også følger med i undervisningen og lærer noe. Engasjementet kan også henge sammen med holdningene som kommer fram, både hos læreren og hos elevene. Lærerne i undersøkelsen ble også spurt om hva som hadde størst påvirkningskraft på elevenes holdninger. Her rangerer lærerne seg selv sist på hvem som påvirker språkholdningene til elevene, mens det er foreldrene som påvirker mest, deretter venner og media. (Teigen, 2007:135) Det er viktig for læreren å være klar over

sin egen påvirkningskraft på elevene, spesielt med tanke på sidemålsundervisningen. For mange elever er det kun i skolen de møter sidemålet og da må læreren vite hvilket ansvar han eller hun har overfor elevene.

Men jeg ville se hvordan det er for dem som har bokmål som hovedmål også. Hva slags utfordringer møter de? Er det like mye motstand mot å lære bokmål som det tilsynelatende er for å lære nynorsk?

I denne oppgaven har jeg dermed valgt å ta for meg både bokmålsskoler og nynorskskoler. Jeg har valgt å ha fokus på lærerne og deres praksis og holdninger. Derfor valgte jeg å intervju norske lærere. Læreren er tross alt ansvarlig for alt elevene skal lære. Jeg vil vite hvordan de gjennomfører sidemålsundervisningen; blant annet hva de anser som viktig i undervisningen. I tillegg til praksisen til lærerne, vil jeg se på holdningene deres og hva de tror påvirker holdningene til elevene.

Jeg har valgt å intervju 5 lærere i denne oppgaven; tre lærere fra en skole hvor nynorsk er hovedmålet og 2 lærere fra skoler hvor bokmål er hovedmålet. Ved å ha individuelle intervjuer med hver enkelt lærer, får jeg tak i den enkelte lærers tanker, ideer, meninger, holdninger og alt som følger med.

1.3 Forskningsspørsmål

Temaet for oppgaven min er todelt; lærerens praksis og lærerens holdninger. Jeg har utformet forskningsspørsmål som gjelder innenfor begge disse emnene. Ved å se på resultatene fra intervjuene og relevant teori, vil jeg prøve å besvare disse spørsmålene på best mulig måte.

- Hvordan blir sidemålsundervisningen gjennomført av lærere som underviser i henholdsvis nynorsk og bokmål som sidemål?
- Hva vektlegger de ulike lærerne i sidemålsundervisningen?
- Hvilke holdninger har lærere til sidemålsundervisning?
- påvirker Hva tror lærerne elevenes holdninger til sidemålsundervisning?
- Kan lærerens holdninger og atferd påvirke holdningene til elevene?

- Er det noen tydelige forskjeller i holdningene til lærere som underviser i nynorsk som sidemål og lærere som underviser i bokmål som sidemål?

1.4 Oppbygging

Oppgaven er videre delt inn i 6 deler: kap. 2 Bakgrunn, kap. 3 Teori, kap. 4 Metode, kap. 5 Resultat, kap. 6 Drøfting og kap. 7 Avslutning og konklusjon.

I kapittelet som heter Bakgrunn viser jeg til alt som er relevant å vite før selve oppgaven begynner. Her er det en del om språkhistorie med hovedfokus på hvordan de to skriftspråkene nynorsk og bokmål har utviklet seg i, tillegg til noen stortingsmeldinger som er med på å vise hvordan politikken fremdeles har fokus på likestillingen mellom de to skriftspråkene. Videre tar jeg for meg norskfaget, hvor jeg har med en del praktisk info om norskfaget, hvordan det er bygget opp og om læreplanmål som omhandler bokmål, nynorsk og sidemål. Her er det også en liten statistikk på elever i Norge og hvilket hovedmål de har. Deretter går jeg inn på norsklæreren. Læreren har et utrolig stort ansvar, og her kommer jeg inn på reglementet læreren må følge, som blant annet opplæringsloven og den generelle delen av læreplanen. I tillegg ser jeg på lærerutdanningen, hvordan den har utviklet seg fra rundt 1885. Til slutt i dette kapittelet er det en del som tar for seg talemål. Jeg ønsker å intervjuere lærere i områder hvor talemålet har fellestrekk med henholdsvis nynorsk og bokmål. Jeg viser derfor til dialekttrekk som er typiske for de to områdene jeg har samlet inn data.

I teorikapittelet presenterer jeg blant annet teori om *teacher cognition* som handler om det mentale livet til læreren og hvordan det er med å påvirke undervisningen. Deretter kommer det en del om motivasjon og didaktikk og den viktige rollen læreren spiller innenfor disse to emnene. Til slutt tar jeg for meg holdningsteori. Læreren holdninger til sidemålsundervisningen er en stor del av min oppgave, og i denne delen presenterer jeg blant annet en del ulike definisjoner på holdninger, hvilken funksjon holdninger har og hvordan de dannes.

I metodekapittelet beskriver jeg prosessen med å velge hvilken metode som var mest relevant for min oppgave, samt hvordan jeg skaffet informanter og hvordan jeg utformet intervjuguider.

I resultatdelen presenterer jeg funnene fra intervjuene med hver enkelt lærer. Siden fokuset mitt er på den individuelle læreres tanker og meninger, vil jeg presentere dem hver for seg slik at alle svarene deres kommer tydelig fram. I drøftingskapitlet tar jeg for meg de mest relevante resultatene fra intervjuene og kobler de opp mot teori og tidligere forskning på temaet.

I konklusjon og avslutning vil jeg se om jeg har klart å besvare forskningsspørsmålene mine som ble presentert innledningsvis. I tillegg til dette vil jeg komme med forslag til videre forskning og hvilke innsnevringjer jeg har måtte ta. Helt til slutt vil jeg fortelle hva jeg har lært av denne prosessen og hva det betyr for min rolle som framtidig lærer.

2. Bakgrunn

I dette kapitlet ser jeg på bakgrunnen til de elementene som er relevante for oppgaven min. Det innebærer en kort språkhistorie med hovedvekt på hvordan de to målformene har utviklet seg gjennom tidene. For oppgaven min er det også relevant med teori rundt målformer knyttet opp mot de to skriftspråkene, dermed presenteres dette også her. Dette bygger opp til en del om norskfaget i skolen i dag hvor jeg blant annet går inn på kompetansemålene i LK06 som omhandler nynorsk, bokmål og sidemål, her er det også et lite tilbakeblikk på L97. Til slutt kommer en del jeg har valgt å kalle «den profesjonelle læreren», her vil jeg se på opplæringsloven og den generelle delen av læreplanen for å vise hvilke retningslinjer læreren skal følge. Det er i tillegg en liten del om lærerutdanningen og hvordan den har utviklet seg.

2.1 Språkhistorie

I 1814 fikk Norge egen grunnlov, og med dette kom spørsmålet om et eget norsk språk fram. Norge hadde i lang tid ligget under dansk styre og skriftspråket og standardspråket i Norge var dansk. Dansk var derimot ikke det folk flest i Norge brukte; befolkningen i Norge rundt 1814 bodde i hovedsak på bygdene og her var det ulike bygdemål som ble brukt. (Torp og Vikør, 1994: 119)

Språksituasjonen kom fram som nasjonalt problem i 1830-åra. Dialektene rundt om i Norge var svært forskjellige fra det danske skriftspråket, og tanken om å bruke dialektene i Norge som grunnlag for et eget norsk språk begynte å komme fram. Henrik Wergeland (1808-1845) var tidlig ute med et ønske om å endre språket: «Han ønsket å ta opp norske ord og former i skriftspråket for gradvis å gjere det ekte norsk» (Torp og Vikør, 1994:120). Ved å gjøre språket mer norsk ville skillet mellom vanlige folk og de velstående bli mindre, og Norge ville få språklig selvstendighet. P.A Munch (1810-1863) mente at det ikke holdt med å endre språket ved en fornorsking av det skriftspråket som allerede fantes. «I staden antyda han at ein kunne skape eit norsk skriftspråk ved å byggje på ein enkelt norsk dialekt og normere den etter etymologiske prinsipp» (ibid).

Rundt 1840 begynte språkspørsmålet å få praktiske følger. Ivar Aasen (1813-1896) begynte i tidlig alder å studere språk og skrev en grammatikk over målet på Sunnmøre allerede i 1840. Etter hvert reiste han videre rundt i landet og samlet inn eksempler fra ulike talemål og lagde

på grunnlag av disse en oversikt over norske dialekter. Han arbeidet videre med disse innsamlingene for å lage en skriftnormal på vegne av dialektene på bygdene. Det første utkastet het *Prøver af Landsmaalet i Norge* (1853). I starten var Landsmålet til Aasen bare et akademisk eksperiment hvor han gjorde greie for funnene fra reisene. Videre begynte han arbeidet med «ein samlande normal, eit skriftleg uttrykk for alle dialektane» (Jahr, 2015:23). Dette arbeidet endte i to ordbøker; *Norsk grammatikk* (1864) og *Norsk Ordbog* (1873).

Landsmålet fikk også sin plass i skolen: «...i 1892 vart det lovfesta at dei lokale skolekrinsane skulle få høve til å velje mellom dei to skriftspråka som opplæringsmål i folkeskolen» (Torp og Vikør, 1994: 121). I 1902 ble det også obligatorisk eksamen i landsmål på lærerskolen.

Parallelt med utviklingen av landsmålet var det også arbeid med en fornorskning av dansken. Den mest framtrede personen som jobbet systematisk med fornorskningen var Knud Knudsen (1812-1895) som mente «at skriftspråket burde gi att uttalen best mogleg» (Torp og Vikør, 1994:122). Uttalen han tok utgangspunkt i da var den til den norske overklasse, og han påpekte at dialektene var for geografisk og sosialt avgrenset til å danne et godt utgangspunkt for et standardspråk. Etter en del arbeid og ulike reformer ble i 1907 riksmål regnet som et norsk skriftspråk basert på talemålet i byene.

På slutten av 1800-tallet og tidlig 1900 var det diskusjoner om å slå de to skriftspråkene sammen til ett; samnorsk. Dette førte til en del endringer og reformer i begge skriftspråkene. 1917-reformen førte til mange endringer i rettskrivingen, men flere av endringene var valgfrie. Noen obligatoriske endringer i riksmålet var: «gjennomføring av doble konsonantar i utlyd etter stutt vokal, meir konsekvent bruk av «harde» konsonantar og *-ene* i bunden form fleirtal av substantiv blei gjennomført» (Jahr, 2015:77-78). I landsmål var noen av hovedpunktene: «Linne hokjønnsord skulle ende på *-e* i ubunden eintal, *r* i fleirtalsendinga i hankjønn og hokjønn blei fjerna og stum *d* blei tatt bort i ein del ord» (Jahr, 2015:78).

En ny stor reform kom i 1938; «Framhaldet gjekk ut på at mange av dei radikale folkemålsformene som var komne inn i riksmål i 1917, no fekk ein sikrere plass i bokmålsnormalen» (Jahr, 2015:99). Med denne reformen ble også klammereformert innført, dette varte helt fram til 2005 i bokmål og 2012 i nynorsk. (Jahr, 2015:100).

Til tross for den lange historikken med likestillingen, er den faktiske situasjonen av en sånn art at det kreves offentlige dokumenter som fastslår ansvar og viktighet. Her vil jeg presentere noen stortingsmeldinger som har hatt fokus på språkpolitikk.

Stortingsmelding nr. 35 (2007-2008), *Mål og mening*. «Formålet med denne meldinga er å leggja grunnlaget for ein ny, strategisk språkpolitikk med eit heilskapleg perspektiv på språk og samfunn» (Kulturdepartementet, 2008:13)

Denne må også sees i sammenheng med stortingsmelding nr. 23, *språk bygger broer* (2007-2008) som handler om språkopplæring.

I stortingsmelding nr. 23 står det blant annet at regjeringen ønsker å opprettholde begge målformene og vil sikre gode utviklingsmuligheter for nynorsken. Videre sier stortingsmeldingen at de ønsker å styrke nynorsk i opplæringen; dette vil de gjøre blant annet gjennom forskning og kompetanseutvikling for lærere:

Departementet legger vekt på at bred språkkompetanse har en verdi i seg selv, og ønsker å legge til rette for at barn og unge skal få muligheter til å etablere en sikrere identitet, kulturelt og språklig, og for at nynorsk skal bli en mer naturlig del av den språklige hverdagen for barn og unge i barnehage og skole. (Kunnskapsdepartementet, 2008:10)

I denne stortingsmeldingen referer man også til en rapport, «framtidens norskfag», som peker på «at kunnskaper om språk og språkutvikling kan fremme en positiv holdning til norsk som nasjonalspråk» (Kunnskapsdepartementet, 2008:30). Dette knytter kompetanse til holdninger og viser hvor viktig det er at lærere er kompetente innenfor sitt fagområde. Videre i stortingsmeldingen står det hvor viktig det er med engasjement i undervisningen: «det er viktig med et bredt engasjement og intensivt innsats for å bedre nynorskopplæringen» (Kunnskapsdepartementet, 2008:41)

Stortingsmelding nr. 35 *mål og mening* bygger på mye av det samme som ble sagt i nr. 23. Her blir det poengtert at «forholdet mellom språk og makt er eit viktig norskfagleg perspektiv» (Kulturdepartementet, 2008:19). Dette kan blant annet bli knyttet opp til språkdebattene som til stadighet er oppe i media og skole. Den sier også at det er skolens ansvar å sørge for at elevene utvikler gode holdninger til språk: «Ein skole som ikkje satsar på haldningar til språk, vil la desse (media, næringsliv og reklame) kreftene få fritt spillerom» (Kulturdepartementet, 2008:18).

2.2 Norskfaget

Norsk er det største faget i grunnskolen med 1770 timer sammenlagt i grunnskolen. Når elevene går ut av grunnskolen, har de tre standpunkt karakterer i tillegg til at de kan bli trukket ut til to dagers skriftlig eksamen i hovedmål og sidemål. De kan også trekkes ut til muntlig eksamen. Norskfaget har også et spesielt ansvar for de to grunnleggende ferdighetene lesing og skriving. «Norsk er et sentralt fag for kulturforståelse, kommunikasjon, dannelse og identitetsutvikling» (Utdanningsdirektoratet, 2013:1).

2.2.1 Elever i grunnskolen etter målform

De fleste elever i den norske skolen har bokmål som sitt hovedmål. I 2002 var det rundt 89 000 elever som hadde nynorsk som sitt hovedmål, mens i 2018 var det ca. 76 000 elever med nynorsk som sitt hovedmål. Sett i sammenheng med antall elever i Norge som i 2018 lå på rundt 630 000, er antallet elever som bruker nynorsk som hovedmål ganske lavt. Disse tabellene viser tallet på elever etter hovedmål i år 2002 og 2018.

	Elevar
	2002
Bokmål	521 772
Nynorsk	89 682
Samisk	1 057
Uoppgitt	0

	Elevar
	2018
Bokmål	554 519
Nynorsk	76 137
Samisk	833
Uoppgitt	4 861

<http://www.ssb.no/statbank/sq/10020924/> (2002) 01.04.2019

<http://www.ssb.no/statbank/sq/10020923/> (2018) 01.04.2019

En av grunnene til at det er stadig færre elever som har nynorsk som sitt hovedmål kan være at mange små grunnskoler rundt om i landet har blitt lagt ned og blitt mer sentraliserte. Bare i 2009 ble det lagt ned 74 små grunnskoler (Nordal, 2011:114). Utdanningsdirektoratet sier at de siste 10 årene har det blitt lagt ned 55 skoler i året. (Utdanningsdirektoratet, 2019)

2.2.2 Norskfaget i læreplanene

Skolen er i stadig utvikling, og med jevne mellomrom kommer det nye læreplaner som endrer satsningsområdene i skolen. Læreplanen som er aktuell i tidsrommet jeg skriver denne masteren, er LK06. Arbeidet med en ny læreplan er allerede godt i gang og nye læreplaner skal tas i bruk fra skolestart i 2020.

Jeg vil i hovedsak se på læreplanmålene i norskfaget fra LK06, men siden mange av lærerne i skolen også har vært vant til å bruke læreplanen fra 97, vil jeg også se på hvordan dette læreplanverket la frem kunnskapsspørsmålene rettet mot sidemålsundervisning og bokmål og nynorsk for å se om det har vært noen endringer i læreplanene.

Læreplanverket L97

I L97 er det lagt opp kunnskapsmål etter hvert enkelt trinn fra 1. til 10. Læreverket legger opp til hvordan elevene skal arbeide med de ulike målene og hvilke tekster som skal brukes i skolen. Skolen hadde gjennom læreplanen en felles kanon slik at alle elever i den norske skolen gikk gjennom de samme tekstene, til forskjell fra LK06 var det mindre valgfrihet hos læreren i L97 hvor tekstene som skulle bli brukt i undervisningen allerede var valgt.

Viss vi ser på hva elevene skal kunne innenfor emnet sidemål, skal de allerede være godt kjent med at det fins to målformer i Norge når de er ferdige på mellomtrinnet, og de skal kunne “lese tekstar på bokmål og nynorsk” (Det kongelige kirke-, utdannings- og forskningsdepartement, 1996:120). Videre på ungdomstrinnet blir kunnskap om nynorsk og bokmål knyttet opp mot samfunnet: “dei skal kunne lese og skrive på nynorsk og bokmål for aktivt å kunne vere med i ein nasjonal skriftkultur og erfare at lesing og skriving

utfyller kvarandre i fagleg arbeid og i all skriveopplæring” (Det kongelige kirke-, utdannings- og forskningsdepartement, 1996:124)

Et av målene for 9. trinn sier at eleven skal kunne “bruke sidemål som arbeidsspråk for skriftleg arbeid i periodar” (Det kongelige kirke-, utdannings- og forskningsdepartement 1996:127). Selv om det er usikkert hva som her menes med “periode”, viser det at sidemålet er et arbeidsspråk og at det blir lagt opp til at elevene skal bli vant til å bruke det.

LK06 læreplanmål

LK06 har et ganske annerledes oppsett enn L97. Her er det ikke mål etter hvert enkelt trinn, men det er samlet opp til kompetansemål etter 2., 4., 7., og 10. Trinn. Dette er ment for blant annet å legge bedre til rette for lokal tilpasning. Her er det heller ikke en fast kanon i norskfaget, noe som gjør at læreren har et mye større spillerom og flere valgmuligheter. I LK06 kom det også inn et nytt begrep, “grunnleggende ferdigheter”, som er ferdigheter som skal komme fram i alle fag. De grunnleggende ferdighetene er: lesing, skriving, regning, muntlige ferdigheter og digitale ferdigheter. Dette fører blant annet til at det ikke bare er norsklæreren som skal være ansvarlig for skrive- og leseopplæringen; det gjelder for alle lærere i alle fag.

Allerede etter 2. trinn er det kompetansemål som nevner bokmål og nynorsk. Her blir begrepene introdusert for de yngste elevene, og de skal «lytte til tekster på bokmål og nynorsk og samtale om dem» (Utdanningsdirektoratet, 2013:6) og de skal «samtale om begrepene dialekt, bokmål og nynorsk» (ibid). Innen elevene er ferdige med 4. trinn skal de lese tekster på begge målformene. Dette blir videreført til mellomtrinnet hvor elevene fortsatt skal lese tekster på begge målformene, men nå skal de også «sammenligne språk og språkbruk i tekster på bokmål og nynorsk» (Utdanningsdirektoratet, 2013:8). Elevene skal også knytte talemålet sitt opp mot de to målformene. Før elevene er ferdige med 7. årstrinn skal de også begynne å skrive egne tekster på sidemålet sitt. (ibid)

Når elevene begynner på ungdomstrinnet, får de tre karakterer i norsk; norsk hovedmål skriftlig, norsk sidemål skriftlig og en muntlig karakter. På ungdomstrinnet skal elevene lese tekster på begge målformene, samt «skrive kreative, informative, reflekterende og

argumenterende tekster på hovedmål og sidemål med begrunnede synspunkter og tilpasset mottaker, formål og medium» (Utdanningsdirektoratet, 2013:9). Her kommer også språkpolitikken inn gjennom kompetansemålet: «forklare bakgrunnen for at det er to likestilte norske målformer, og gjøre rede for språkdebatt og språklig variasjon i Norge i dag» (ibid). Dette kan også knyttes sammen med kompetansemålet som handler om talemålsvariasjon i Norge, hvor elevene også skal diskutere holdninger og knytte dem opp mot de to målformene.

2.3 Norsklæreren

Det er mange lover og styringsdokumenter en lærer skal følge. Her vil jeg gå inn på noen av disse, blant annet hva som står i opplæringsloven og i den gjeldende læreplanen. Koblingen mellom læringsresultatene til elevene og læreren blir stadig tydeligere og vi ser viktigheten av at lærerne har gode kunnskaper i faget sitt. Læreren har en utrolig viktig rolle ovenfor elevene sine, både når det gjelder kunnskapsnivå og når det er snakk om holdninger. Lærere er rollemodeller for mange barn og det er viktig å vite hvilken påvirkningskraft man kan ha på barn. Forskning som er gjort på sidemålsopplæring på nynorsk viser at holdningene og kunnskapen læreren har om nynorsk har en viktig betydning i læringsutbyttet til elevene i sidemålsundervisningen. (Skjong, 2011:78) Dette står blant annet om lærerens kompetanse i *læreplanen i norsk - Formål*: “Lærernes kompetanse i norskfaget er svært avgjørende både for elevenes læring i faget norsk generelt og for elevenes utvikling av grunnleggende lese- og skriveferdigheter” (Kunnskapsdepartementet, 2008:38).

2.3.1 Opplæringsloven

Loven gjelder for all grunnskoleopplæring og videregående opplæring. Det som er relevant for denne oppgaven er Kapittel 1 § 1-1 *Formålet med opplæringa* og kapittel 2 *Grunnskolen*, § 2-5 *Målformer i opplæringa*.

I *Formålet med opplæringa* står det blant annet at opplæringa skal utvide kunnskapen til elevene om den nasjonale kulturarven vår og at de i skolen skal lære å vise respekt og tillit. Det står blant annet i opplæringsloven (1998, § 1-1):

«Elevane og lærlingane skal utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet. Dei skal få utfalde skaparglede, engasjement og utforskartrøng.»

Det er skolens oppgave å hjelpe elevene og lærlingene med å nå disse målene, og når målene er nådd skal de kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet. Dette er med på å vise hvor viktig jobben til en lærer er; det er ikke bare det faglige som er viktig i skolen, men lærerne skal hjelpe elevene å bli dannede mennesker. Videre står det:

«Skolen og lærebedrifta skal møte elevane og lærlingane med tillit, respekt og krav og gi dei utfordringar som fremjar danning og lærelyst. Alle former for diskriminering skal motarbeidast» (opplæringslova, 1998, § 1-1).

Det er et krav at lærerne skal fremme lærelyst hos elevene. Dette er generelle krav som gjelder for alle lærere.

Opplæringsloven har også forskrifter om bruk av målform i skolen.

«Kommunen gir forskrifter om kva målform som skal vere hovudmål i dei enkelte skolane. Hovudmålet skal nyttast i skriftleg opplæring og i skriftleg arbeid.» (opplæringslova, 1998, § 2-5)

Det er opp til elevene selv å velge hvilket hovedmål de vil bruke fra og med 8. trinn. Elevene og lærere velger selv hvilket talemål de bruker, men i opplæringsloven (1998, §2-5) står det at «Undervisningspersonalet og skoleleiinga skal likevel i størst mogleg grad ta omsyn til talemålet til elevane i ordval og uttrykksmåtar.»

2.3.2 LK06 – generell del

Den generelle delen av læreplanen sier mye om lærerens rolle og hvor viktig den er for elevenes læring. Dette er en del av styringsdokumentene lærere skal følge, og det er viktig at de er klar over forventningene som blir stilt.

Her kommer det fram hvor viktig det er at læreren har faglig kompetanse og hvordan dette henger sammen med engasjementet som blir skapt i klasserommet. «En lærer må derfor beherske faget godt, både for å kunne formidle med kyndighet og møte de unge med vitelyst og virketrang.» (Kunnskapsdepartementet, 2015:11). Videre knyttes viktigheten av god faglig

kompetanse til lærerens evne til å føle seg trygg i undervisningssituasjonen når elevene stiller spørsmål; «Å kunne gi forklaringer og eksempler tilpasset hver enkelts forutsetning og ståsted, krever systematisk og bred kunnskap om et felt» (Kunnskapsdepartementet, 2015:12.)

Men fagkunnskap er ikke nok for å være en god lærer - det kreves også engasjement og formidlingsevne. En god lærer kan sitt stoff, og vet hvordan det skal formidles for å vekke nysgjerrighet, tenne interesse og gi respekt for faget. (Kunnskapsdepartementet, 2015: 12)

2.3.3 Lærerutdanninga

Lærerutdanninga er i stadig endring og her vil jeg se på noen av de sentrale trekkene tilbake til når vi fikk to skriftspråk og det trengtes kompetanse i både bokmål og nynorsk.

Etter jamstillingsvedtaket i 1885 ble det bruk for lærere som kunne landsmål. Noen steder ble det holdt kurs i landsmål allerede i 1881, men jevnt over var det ikke mye kunnskap om dette skriftspråket. Den første loven for lærerutdanning kom i 1890; her ble norskfaget plassert sammen med kristendoms kunnskap som hovedfag i skolen. I denne loven var både landsmål og riksmål nevnt. Her var det blant annet krav om kunnskap i litteratur fra begge målformene sammen med grammatiske kunnskaper. Men det var ikke noe krav om at lærerstudentene skulle ha noe opplæring i de to målformene. (Skjong, 2011:78 -80)

I 1902 kom det en ny lov hvor man kunne velge målform under eksamen, men det ble i årene etter tydelig at de trengte flere lærere som kunne landsmål, siden det stadig kom flere skoler som hadde dette som opplæringsmål. I 1930 kom det en ny lov; her var det blant annet krav om “sikkert kjennskap til begge måls sproglære” (Skjong, 2011:82). Etter dette har det stadig kommet nye lover og forskrifter på hvordan problemet med to målformer skal gjennomføres i lærerutdanningen. Fram mot den formen som er gjeldende nå utdannet man seg som allmennlærer; her fikk lærerne litt kunnskap innenfor mange fag, og utfallet var at mange hadde studiepoeng i norsk, men lite dybdekunnskap. Dette endret seg til den nyeste formen av lærerutdanning som vi har, grunnskolelærerutdanningen.

Grunnskolelærerutdanningen er den gjeldende formen for lærerutdanning og den kom i 2010. Det som skiller denne fra tidligere lærerutdanning er at nå velger studentene hvilke fag de vil undervise i og spesialisere seg dermed i et par fag. Tidligere ble man utdannet allmennlærer og hadde litt kompetanse i mange fag, mens nå blir lærerne mer spesialiserte i noen. Utdanningsløpet er delt i to; grunnskolelærerutdanning 1-7 (GLU 1-7) og grunnskolelærerutdanning 5-10 (GLU 5-10). Disse benevnelsene angir hvilket trinn man har formell kompetanse til å undervise på. Studentene som studerer grunnskolelærer 1-7 må ha norsk som et av fagene sine. De som velger grunnskolelærer 5-10 kan velge å spesialisere seg i norsk eller et annet fag.

Men her er det også viktig å tenke på de grunnleggende ferdigheter som kom inn i læreplanen i 2006 som sier at alle lærere er skrive- og leseleerere. Selv om man ikke har norsk som sitt fag, skal alle lærere ha kompetanse i norsk. Ved fullført utdanningsløp skal det være slik at “kandidaten behersker norsk muntlig og skriftlig, både bokmål og nynorsk, og kan bruke språket på en kvalifisert måte i profesjonssammenheng” (Forskrift om plan for grunnskolelærerutdanning, trinn 5–10, 2016, § 2).

2.4 Talemålsnærhet

For min oppgave er det relevant med informasjon om talemålet i området der informantene underviser. Siden dette også henger sammen med språkhistorie og språkutvikling, nevner jeg det her i kapittelet som tar for seg bakgrunnen for oppgaven.

Når jeg skal skille informantene mine i en nynorsk- og en bokmålsskole er det i hovedsak for å finne skoler som underviser i bokmål som sidemål og nynorsk som sidemål. For å få skillene så tydelig som mulig, vil jeg også at disse skolene skal ligge i områder hvor talemålet har mange fellestrekk med hovedmålet til majoriteten i området.

Siden jeg i henhold til NSD sitt personvernsreglement ikke kan si noe om hvilken kommune de ulike skolene ligger i og hvor lærerne jobber, vil jeg ta utgangspunkt i dialekttrekk som er typiske for området og som jeg mener sammenfaller med henholdsvis nynorsk og bokmål.

Det har vært ulike måter å dele inn det norske dialektlandskapet på. Ivar Aasen sitt arbeid med å samle dialekter rundt om i Norge på 1800-tallet kan bli regnet som begynnelsen på «en reell dialektologisk vitenskap i Norge» (Mæhlum og Røynealand, 2015:14). Han delte inn norske

talemål i tre hovedområder basert på forskjellige språklige kjennetegn. Men det er ikke denne inndelingen som har blitt den mest brukte. Den som slo igjennom kom på 1800-tallet og deler dialektlandskapet i to, *østnorsk* og *vestnorsk*. (Mæhlum og Røynealand, 2015:28). Dialektene på Østlandet og Trøndelag faller innenfor det østnorske området. Innenfor vestnorsk er Sørlandet, Vestlandet og Nord-Norge representert. Hovedskillet mellom de to områdene går på jamvekstregelen og utbredelsen av tjukk l.

Denne inndelingen er ganske vag, og det er flere som heller mot en firedeling av dialektlandskapet. Da skiller man mellom *østnorsk*, *trøndersk*, *vestnorsk* og *nordnorsk*. Når jeg i denne oppgaven bruker en bokmålsskole hvor dialekten skal være østlandsk med fellestrekk med bokmål, er firedelingen kanskje tydeligere på å vise hvilket område jeg forsket i, siden trøndersk som i todelingen ligger innenfor det østnorske området ikke er veldig aktuelt for meg.

Typiske trekk innenfor det østnorske området i firedelingen er: «Jamvekt (uten apokope) + Tjukk l + Lågtone» (Mæhlum og Røynealand, 2015:33). Det østnorske området kan igjen bli delt inn i to deler: *austlandsk* og *midlandsk*, «Desse to nemningane blir brukte om høvesvis dei austnorske flatbygdene, pluss Østerdalen, på den eine sida og om dei austnorske fjellbygdemåla på den andre sida» (Mæhlum og Røynealand, 2015:45). Begge områdene hvor jeg har funnet skoler til prosjektet mitt ligger innenfor det østnorske området. Bokmålsskolene ligger innenfor det *østlandske* området, og nynorskskolen ligger i det *midtlandske* området.

2.4.1 Bokmålsskolene

Det østlandske området kan videre bli delt inn i tre hovedområder. (Mæhlum og Røynealand, 2015:54). Skolene jeg har intervjuet lærere på ligger i det *midtaustlandske* området. «Variasjon mellom tradisjonelle dialektformer og «urbane» variantar som er i samsvar med eit bokmålsnært talemål, er noko som er typisk for det midtaustlandske området». Av klassiske dialekttrekk i dette området som skiller seg fra hovedformen *austlandsk* finner vi: «÷ omlyd i presens av sterke verb, itte/ikke, fleirtall av hankjønnsord: -er/-a» (Mæhlum og Røynealand, 2015:59)

2.4.2 Nynorskskolen

Det *midtlandske* området hvor nynorskskolen min ligger kan bli delt inn i fire hoveddeler som Mæhlum og Røynealand (2015) presenterer: Gudbrandsdalen, Valdres og Hallingdal, Numedal og Aust-Telemark og Vest-Telemark. Skolen hvor jeg har intervjuet lærere ligger i Vest-Telemark. Dette området skiller seg ut fra de andre områdene i det *midtlandske* området. Det som er kjennetegn på Vest-Telemark-dialekten er: «÷ tjukk *l*, + utlyds-*r*, ÷ dativ, *ll* > *dd* (fjød*dd*)» (Mæhlum og Røynealand, 2015: 73). Andre trekk som gjør at talemålet i området har fellestrekk med målformen nynorsk er pronomen; *eg* og *me*, i tillegg til nektingsadverbet *ikkje*.

3. Teori

I kapittelet som tar for seg relevant teori for oppgaven starter jeg med teori om teacher cognition. Dette handler om alt som foregår i det mentale livet til læreren og hvordan dette er med på å påvirke undervisningen. Deretter presenterer jeg teori om motivasjon, både elevens indre og ytre motivasjon og hvilket ansvar læreren har for elevenes motivasjon. Det er også en liten del om didaktiske betraktninger. Her ser vi igjen alle forholdene læreren må ta hensyn til i planleggingen av undervisning.

I delen om holdningsteori tar jeg for meg ulike definisjoner på holdninger og videre hvordan holdninger etablerer seg i mennesket og hvor de kommer fra. Jeg viser også til en del tidligere forskning på holdninger for å vise hvor komplekse slike studier kan være og for å vise hva man må være obs på. Det er også en del om hvilke funksjoner holdninger har hos mennesker.

3.1 Teacher cognition

Læreren spiller en utrolig viktig rolle i elevenes læring. I undervisningssituasjonen tar læreren veldig mange valg underveis og det er mye som ligger til grunn for at læreren tar de valgene han eller hun tar. Hva læreren tenker, kunnskapen til læreren om emnet og meningene læreren har spiller en viktig rolle for hvordan undervisningssituasjonen utspiller seg. Forskning på dette emnet kalles *Teacher Cognition*. En som har utmerket seg på dette området er Simon Borg (2006), han har skrevet flere bøker og artikler om emnet. Jeg vil her ta utgangspunkt i hans bok *Teacher Cognition and Language Education* (2006).

Det kognitive aspektet har ikke alltid vært et fokus innen forskning på læreren og deres undervisning. På 60-tallet var hovedfokuset på det som fysisk kunne observeres i klasserommet. Målet var kun å se hva som førte til mest læring hos elevene, og dette ble målt gjennom prøver. Ved å se på resultatene tenkte forskerne at de kunne ta den undervisningsmetoden som ble ansett som mest effektiv og få alle lærere til å følge denne oppskriften. (Borg, 2009:1)

Videre utover på 70-tallet ble det satt spørsmålsteget ved denne måten å undervise på.

Developments in cognitive psychology highlighted complex relationships between what people do and what they know and believe; educational researchers thus became more aware

of the fact that in teaching too, teachers' mental lives played a role in their instructional choices. (ibid)

Lærerens mentale liv begynte å bli tatt i betraktning når man studerte undervisningen deres. Dette førte videre til etableringen av «ISATT – the International Study Association on Teacher Thinking» (Borg, 2006:14) i 1983. De har fokus på å vise hvor viktig de kognitive dimensjonene av lærerens arbeid er for læring. (ibid)

Etter dette har lærerens mentale liv og lærerens meninger og kunnskaper blitt viktigere i forskning på læring. (Borg, 2006:2). Dette kommer også til uttrykk i definisjonen Borg bruker på teacher cognition: «the beliefs, knowledge, theories, assumptions and attitudes that teachers hold about all aspects of their work» (Borg, 2006:49).

Videre vil jeg se på en spesifikk tilnærming innen teacher cognition forskningen som Borg (2006) har tatt for seg. Han har koblet dette opp mot language education. Jeg vil se om jeg kan knytte noe av denne forskningen opp mot sidemålsundervisning som jeg har fokus på i mine undersøkelser. Om språkundervisning sier Borg: «language teaching, then, can be seen as a process which is defined by dynamic interactions among cognition, context and experience» (Borg, 2006:275). Her ser vi at det ikke bare er det kognitive aspektet som er viktig, det er også koblet opp mot konteksten og erfaringen til læreren. Alt som er med å danne bakgrunnen for språkundervisningen er: i det kognitive hos lærere, erfaringen læreren har fra de selv gikk på skolen og hva de har lært på universitetet, fra sin egen praksis som lærere. Dette viser hvor mange tanker og kunnskaper som ligger til grunn når læreren underviser. (Borg, 2006:283) Videre vil jeg ta for meg holdningsteori for senere å knytte det opp mot resultatene fra intervjuene sammen med teori på teacher cognition som jeg har presentert her.

3.2 Motivasjonsteori

I motivasjonsteori legges stor vekt på elevenes motivasjon. Det er viktig at elevene er motiverte for å oppnå læring. Det som også er viktig innenfor motivasjonsteori, er læreren. Læreren spiller en svært viktig rolle i å skape motivasjon hos elevene. En lærer som brenner for faget sitt og har mye kunnskap har mye lettere for å motivere elevene.

Motivasjon henger nøye sammen med aktivitet, læring og trivsel, og er en viktig betingelse for at elevene skal få et godt utbytte av opplæringen i skolen og føle seg anerkjent i det sosiale fellesskapet. (Imsen, 2015:293)

Motivasjon handler altså om å få utbytte av opplæringen og samtidig føle seg som en del av fellesskapet, her ser vi hvor viktig motivasjon faktisk er. Motivasjon blir gjerne delt inn i to deler; indre og ytre motivasjon. (Imsen, 2015:295). Den indre motivasjonen er det vi ønsker at elevene skal ha, her er det elevenes interesse og eget ønske om å lære som ligger til grunn for motivasjonen. På den andre siden har vi den ytre motivasjonen «aktiviteten eller læringen holdes ved like fordi individet ser utsikter til å oppnå en belønning eller et mål som egentlig er saken uvedkommen» (ibid). Slik ytre motivasjon kan for eksempel være karakterer eller andre lokkemidler for elevene slik at de skal oppnå gode resultater.

Det er noen problemer med den ytre motivasjonen; ifølge behavioristisk teori «er det belønning og straff som er hovedårsaken til at individet engasjerer seg og utfører en handling» (Imsen, 2015:299), men det er ikke sikkert at motivasjonen som kommer fra dette er motivasjon for læring. «Dersom en vil oppnå selvstendige, interesserte og utholdende elever, må en velge belønninger som ikke har negative sideeffekter» (Imsen, 2015:301). Dette er ganske vanskelig å opprettholde i skolen hvor veldig mye av læringen er karakterstyrt.

I sidemålsundervisningen er det ekstra viktig å ha fokus på motivasjon. Mange elever møter ikke sidemålet sitt før på ungdomstrinnet og da er det allerede mange negative tanker rundt emnet. Å skape en indre motivasjon hos elevene kan da være veldig vanskelig og det er i tillegg et stort press karaktermessig. Her er det ekstra viktig for læreren å skape engasjement rundt undervisningen og få elevene motiverte. Økt motivasjon gir større sannsynlighet for læring.

3.3 Didaktiske betraktninger

I pedagogikken og i undervisningen er didaktikk det mest sentrale punktet. «Forenklet kan vi si at didaktikk handler om «kunsten å undervise», og i det ligger opplæringens hva, hvorfor og hvordan» (Lyngsnes og Rismark, 2014:19). Fjørtoft (2014:20) utdyper hva disse tre elementene innebærer:

Spørsmålene retter oppmerksomheten til læreren mot det faglige innholdet, mot den praktiske organiseringen og ledelsen av undervisningen og mot den faglige legitimeringen av lærerens valg.

Læreren kan planlegge ut fra den didaktiske relasjonsmodellen som består av *eleven, målene, rammene, arbeidsmåtene, innholdet* og *vurderingen*. (Guldbrandsen og Karlsen, 2015:75). Læreren må i planleggingen av timen ta hensyn til alle disse elementene og se dem i forhold til hverandre. Og dette er bare et lite innblikk i hvor mye som skal tas hensyn til når en lærer planlegger timer. Fjørtoft (2014:23) sier blant annet: «De didaktiske relasjonene mellom elev, lærer og fag involverer også dypt menneskelige spørsmål om følelser, sosiale relasjoner, holdninger og verdier».

3.4 Holdningsteori

Et av temaene i min masteroppgave er holdningene lærere har til sidemålsundervisningen. Derfor har jeg tatt med en del grunnleggende teori på temaet holdninger, i tillegg til teori på holdninger til språk spesielt.

Holdninger er veldig vanskelig å forske på siden det ikke er noe som kan observeres direkte, men det er heller snakk om hvordan man tenker eller føler overfor visse emner eller objekter, enten det er snakk om positive eller negative holdninger. SNL definerer holdninger slik: (Svartdal, 2018) “Holdning er i sosialpsykologien en betegnelse for en tendens til å tenke, føle og handle positivt eller negativt overfor noe, som bestemte objekter, mennesker, ideer, verdier, med mer.”

Det er skrevet mye teori om holdninger, men jeg har valgt å ta utgangspunkt i boken til Peter Garrett (2010) *Attitudes to language*. Hovedfokuset i denne boken er på holdninger til språk, og siden jeg skriver om sidemålsundervisning synes jeg denne boken er veldig relevant. Han nevner også noen av de mest kjente definisjonene innenfor språkholdninger som har sitt utspring i sosiolingvistikken. Videre tar han for seg hvordan forskning på holdninger har utviklet seg og hva som er sentralt. Jeg har også brukt boken til Vigdis Bunkholdt (1989) *Lærebok i psykologi*, hvor det er tydelige definisjoner på mye av holdningsteorien, hun presenterer blant annet hvilken funksjon holdninger har og hvordan de dannes.

3.4.1 Definisjoner på holdninger

I *attitudes to language (2010)* referer Garrett til Gordon Allport sin definisjon på holdninger: «a learned disposition to think, feel and behave toward a person (or object) in a particular way» (Garrett, 2010:19). Allport var blant de første som begynte å studere holdninger. Han mente at holdninger var det mest grunnleggende konseptet i sosial-psykologi og mente det var kjerneelementet i sosiolingvistikken. (Garrett, 2010:19). Selv om holdninger er veldig viktig i språkforskningen, er det likevel vanskelig å definere begrepet holdninger. De ulike definisjonene varierer i graden av utdyping og hvordan de ulike egenskapene blir vektlagt.

Videre nevner Garrett, Louis Leon Thurstone sin definisjon på holdninger. Thurstone sin definisjon tar ikke for seg like mange aspekter som Allport: “affect for or against a psychological object” (Garrett, 2010:19). Her understrekes det at det både er snakk om positive og negative responser mot objektet. Allport sin definisjon er mer utdypende siden han også trekker inn tankene og atferden som ligger bak. Garrett nevner videre Bram Oppenheim sin definisjon. Den har også fokus på det kognitive aspektet sammen med atferd, men definisjonen hans tar også for seg hvordan holdningene blir manifestert i mennesket.

a construct, an abstraction which cannot be directly apprehended. It is an inner component of mental life which expresses itself, directly or indirectly, through much more obvious processes as stereotypes, beliefs, verbal statements or reactions, ideas and opinions, selective recall, anger or satisfaction or some other emotion and in various other aspects of behaviour. (ibid)

Det Oppenheim sier er at holdninger er en psykologisk konstruksjon som ikke kan observeres direkte; det er en indre komponent i mennesket som kan uttrykkes gjennom verbale uttalelser, ideer, sinne eller tilfredshet, eller andre følelser og i ulik form for atferd. Dette er noe av det som gjør det vanskelig å forske på holdninger. Det er så mye som må tas i betraktning. Holdninger er ikke noe som kan observeres direkte, det er mange aspekter som er med på å forme holdningene til et menneske.

For å studere fenomenet holdninger videre, kan vi ta utgangspunkt i en slags grunnleggende definisjon. Her velger Garrett å bruke definisjonen til Irving Sarnoff:

“A disposition to react favourably or unfavourably to a class of objects” (Garrett, 2010:20).

Dette går igjen i de foregående definisjonene, men her sier den ikke noe spesifikt om hva

holdningene er rettet mot, om det er språk eller et politisk parti. Men det grunnleggende er med; at det handler om hvordan man reagerer på et bestemt objekt eller tema, enten det er positivt eller negativt.

3.4.2 Holdninger som input og output

Når vi snakker om holdninger, blir det ofte nevnt at de har to funksjoner, “input into og output from social action” (Garrett, 2010:21). Dette er en dualitet som er viktig i en språksammenheng. Garrett tar fram et eksempel fra Colin Baker som har forsket mye på holdninger og språk. Han tok for seg walisisk språkopplæring i Wales tidlig på 90-tallet.

Baker ser først på holdninger mot det walisiske språket som en viktig input faktor mot det å lære språket og for å gjenopplive språket. Positive holdninger kan da være med på å øke drivkraften mot å få høy måloppnåelse i walisiske språkprogrammer. Fra det andre perspektivet, output, kan det å lære walisisk i et nybegynnerkurs skape suksess, der suksessen fra å produsere noe eget kan være med på å skape gode holdninger. Målet for de som driver med språkopplæring er at begge disse funksjonene skal jobbe sammen.

Eksempelet med walisisk språkopplæring kan sammenlignes med sidemålsopplæring i Norge, gjerne da med utgangspunktet hvor nynorsk er sidemål. Selv om walisisk og engelsk er to forskjellige språk, og nynorsk og bokmål er to målformer innen norsk, kan vi benytte den samme teorien. Positive holdninger til nynorsk vil gjøre det lettere når man skal produsere tekst på nynorsk, og suksessen som kommer fra at du mestrer å skrive nynorsk, vil igjen gjøre holdningene til nynorsk bedre. Slik kommer toveisfunksjonen til input og output tydelig fram, og vi får den ideelle situasjonen fra et pedagogisk og didaktisk perspektiv.

Språkholdninger er ikke bare aktuelt i en læringssituasjon. Det handler også mye om hvordan vi bruker språket, både hvordan vi produserer og mottar språk.

“Language attitudes and the socio-cultural norms that they relate to are an integral part of our communicative competence” (Garrett, 2010:21). Det er ikke bare noe individuelt, men det handler om hvordan vi samhandler med andre mennesker. Måten vi bruker språket på i dagligtalen kan være med på å påvirke reaksjonen til andre rundt oss. Vi kan for eksempel endre språket vårt for å få den responsen vi ønsker fra andre. Ved å endre måten vi formulerer

oss på, eller måten noe blir sagt på, kan vi virke mer vennlig, intelligent eller framstå som den beste kandidaten til drømmejobben. Slik sett har språket stor makt.

3.4.3 Hvor kommer holdningene fra?

Flere definisjoner på holdninger har fokus på at holdninger er noe vi lærer. Hvordan vi lærer dem kan variere. Til å starte med så er det to viktige kilder til holdningene våre; personlige opplevelser og vårt sosiale miljø, hvor mediepåvirkning også er inkludert. (Garrett, 2010:22) Det er flere prosesser som er involvert når vi tilegner oss holdninger, her skal jeg nevne to av dem.

“Observational learning” (ibid) går ut på at vi ser på atferden til andre mennesker rundt oss og hvilke konsekvenser som kommer fram. Den andre er “instrumental learning” (ibid) hvor vi vurderer konsekvensene av handlingene våre og ser om disse gir belønninger eller ulemper. Garrett påstår at vi allerede har noen fundamentale språkholdninger i oss fra før vi begynner i skolen, for eksempel om barnet er vant til en varietet av språket som ikke er standarden, kan barnet utvikle negative holdninger til standarden når det møter denne i skolen. (ibid) Eksempelvis kan vi ta for oss et barn i Norge. Barnet er vant til å bruke dialektordet *høtt* og når barnet begynner i skolen får det beskjed om at man skriver *kva*. Når barnet opplever å bli irettesatt når de bruker det for barnet naturlige *høtt*, kan de utvikle negative holdninger til normspråket. (ibid). Garrett (2010) viser også til David Sears som sier at holdninger kan variere i grad og at holdninger man lærer tidlig i livet har større sannsynlighet for å vare. Mange av holdningene vi tilegner oss når det gjelder språk lærer vi i tidlig alder, og Sears mener da at det er større sannsynlighet for at disse vil sitte dypere enn andre holdninger. (Garret, 2010:29-30)

Vigdis Bunkholdt (1989) nevner tre ulike prosesser eller måter vi tilegner oss holdninger på; *imitering*, *identifisering* og *integrering*. (Bunkholdt, 1989:106) Disse er også med på å “karakterisere(r) en holdnings forankring og fasthet i oss” (ibid)

Imitering er mest framtreddende hos barn. Det handler gjerne om at man kopierer eller imiterer folk man beundrer. Holdningene kommer ofte fram når individet er utsatt for press, men har generelt liten forankring i mennesket. Den andre, *identifisering*, går ut på at “individet gjør de

holdningene det observerer hos enkeltmennesker eller grupper til sine egne, fordi det ønsker å være medlem av gruppen eller føle tilhørighet til et bestemt menneske” (Bunkholdt, 1989:107). Disse holdningene blir gjort til en del av individet, men de er ikke nødvendigvis helt fastlagt. Dersom individet finner seg en ny gruppe, kan holdningene endres. Det som skiller denne fra den første er at her blir holdningene til en del av individet. De blir tilpasset individet og gjort til “sine egne”, i motsetning til *imitering* hvor holdningene er mer overfladiske. Den siste prosessen er *integrering*; «Ved denne prosessen skjer det en sterk forankring av holdninger til sentrale verdier hos individet» (ibid). Det kan gjerne starte med at en identifiserer seg med en gruppe, men blir mer integrert og tilpasset individet. Disse holdningene forsvinner ikke på samme måte som i *imiteringsprosessen* når individet bytter gruppe. Holdningene innenfor integreringsprosessen kan gjerne være av politisk eller religiøs art. (Bunkholdt, 1989)

3.4.4 Holdningsstruktur

Strukturen til holdninger blir gjerne sett på i form av tre komponenter: kognitiv, affektiv og konativ. Garrett (2010) nevner også disse: «cognition, affect and behaviour» (Garrett, 2010:23) De ulike komponentene kan variere i grad og vektlegging, dette kommer jeg inn på i neste delkapittel.

Holdninger er *kognitive* når de inneholder eller omfatter tro på verden, og forholdet mellom objekter av sosial betydning. Et eksempel her kan være at mange har fordommer mot en standard språkvariant som gjerne blir forbundet med høystatus jobber. Videre har vi den *affektive* komponenten. Holdninger kan være affektive på den måten at de involverer følelser om/mot holdningsobjektet. Denne komponenten blir gjerne delt inn i grader av gunstighet og ugunstighet; en slags positiv til negativ skala som er med på å vise intensiteten i holdningen. Den siste komponenten, den *konative*, handler om forutsetningene for å handle på bestemte måter, og som kanskje henger sammen med våre kognitive og affektive vurderinger.

Viss vi skal se på dette i en språksammenheng, kan vi se på eksempelet Garrett (2010) nevner med en elevs holdninger til spansk som fremmedspråk. Den kognitive komponenten kan da være at hun tror at det å lære spansk vil gi henne en dypere forståelse av spansk kultur. Det affektive aspektet er at hun er entusiastisk for å kunne lese spansk litteratur på spansk. Den

konative komponenten; hun sparer penger ved å ikke trenge et spanskurs i framtiden.
(Garrett, 2010:23)

Budal (2015:102) nevner også de tre komponentene og hvorfor de er viktige i forhold til holdningsendringer. Hun snakker om at det trengs holdningsendringer til språket og nynorsk spesielt og sier at «læring skjer gjennom eigarskap, verdiauke, haldningsendring, eigeninnsats, og å oppdaga at ein kan meir enn ein trur». Og holdningsendring skjer ved å endre på de tre komponentene.

3.4.5 Forholdet mellom komponentene

Fra et perspektiv basert på sunn fornuft kan folk gjerne tro at om de kan endre holdningene noen har til noe, så endres atferden i takt. Her sier Garrett (2010) at man må være forsiktig med antagelsene. Det kan lede folk til å tro at viss vi ser på atferden til folk, kan vi med sikkerhet antyde holdningene deres. En annen antagelse er at om vi får folk til å oppføre seg på en bestemt måte, vil holdningene komme etter for å støtte opp under den nye atferden. Og ofte kan det hende at dette stemmer. Holdninger blir jo ofte sett sammen med komponentene som tidligere har blitt nevnt, kognitiv, affektiv og konativ. Men det kan være vanskelig å si hva sammenhengen er og i hvilken grad de ulike delene samarbeider. (Garrett, 2010:24)

Det er tilfeller hvor holdninger og atferd ser ut til å være langt ifra hverandre. Et eksempel Garrett (2010) nevner er et besøk hos tannlegen. (Garrett, 2010:24) Fra et kognitivt perspektiv vil mange se dette som en fornuftig rutine på grunn av helseårsaker. Affektivt, på den andre siden, er det mange som ser på det som en mindre positiv opplevelse. Vår konative tilbøyelighet kan også være ute av tråd med vår tro om at det vil være en fornuftig ting å gjøre, og vi finner lett en unnskyldning til å kansellere timen.

Det er i den tredje komponenten av denne modellen av holdninger, den konative delen, at mye av det kontroversielle ligger. Vi snakker ofte om forholdet mellom holdninger og atferd som at vi tar det for gitt at holdninger primært er relatert til kognisjon og affekt kombinert med en

tendens til å jobbe sammen uavhengig av atferd. Samtidig er forholdet mellom holdninger og atferd et veldig viktig tema innenfor holdningsforskningen.

En kjent studie i spørsmålet om atferd og holdninger som Garrett (2010) nevner ble gjennomført av den amerikanske professoren Richard LaPiere. Han reiste rundt i USA i en periode på to år på 30-tallet. På denne tiden i USA var det betydelige fordommer mot folk fra Østen. LaPiere reiste med et kinesisk ektepar rundt om i USA. På denne turen bodde de på 66 ulike overnattingssteder og besøkte 184 spisesteder. (Garrett, 2010:25) I løpet av turen ble de nektet service bare en gang. Seks måneder etter turen sendte LaPiere ut et spørreskjema til alle stedene de besøkte hvor han blant annet spurte: «Will you accept members of the Chinese race as guests in your establishment?» (Garrett, 2010:25). Han fikk svar fra 81 restauranter og 47 av overnattingsstedene. 92% av restaurantene og 91% av overnattingsstedene svarte nei på dette spørsmålet. Denne undersøkelsen blir ofte sitert for å vise at det er en svak link mellom holdningene folk sier de har og den faktiske atferden deres.

Garrett (2010) nevner også Hanson som har tatt for seg 46 holdningsstudier hvor han har sett på problematikken i forbindelsen mellom holdninger og atferd. 26 av undersøkelsene han så på var laboratorieundersøkelser, som er kjent for at det er mye kontroll, og gitte forhold. De 20 resterende var feltstudier. Resultatene i de to undersøkelsene ble ganske ulike. 18 av laboratorieundersøkelsene viste et positivt forhold mellom holdningen og atferden, mens 16 av feltstudiene ikke viste noe korrelasjon i det hele tatt. En av grunnene til dette kan være at i feltstudiene er det mer situasjonelle begrensninger på holdninger som videre går til atferd. (Garrett, 2010:26)

Hvordan man studerer holdninger kan dermed ha mye å si for hvilke resultater man kommer fram til, derfor kan det være vanskelig å legitimere svarene som kommer frem i en studie.

3.4.6 Holdningers funksjon

Holdninger kan ha ulike funksjoner hos mennesker i ulike situasjoner. Bunkholdt (1989) tar utgangspunkt i funksjonene David Katz har identifisert. Funksjonen kan ifølge Katz bli delt inn i fire funksjoner: *Tilpasningsfunksjon*, *kunnskapsfunksjon*, *verdifunksjon* eller *enforsvarsfunksjon*. (Bunkholdt, 1989:108)

I den første funksjonen, tilpasningsfunksjonen, handler det om at den enkelte får belønning i form av respekt, tilhørighet og lignende ved å tilegne seg eller beholde en holdning, eller på den andre siden unngå straff eller ubehag. Individet *tilpasser* seg miljøet. Holdninger som hører til *kunnskapsfunksjonen* har muligheten til å forandre seg dersom man får nye opplysninger om emnet holdningene er knyttet til. Den er knyttet til tanker og har lite med følelser å gjøre. Grunnen til at du har negative holdninger til noe kan rett og slett være fordi du ikke kan nok om emnet, og her er man villig til å endre holdningene når ny kunnskap kommer inn. (ibid)

Verdifunksjonen i holdninger er blant de mest stabile. Det er knyttet til individets sentrale verdier og er med på å gi en bekreftelse på hva slags menneske det er ved å uttrykke disse holdningene. Den siste funksjonen holdninger kan ha ifølge Katz er *forsvarsfunksjonen*. Deres funksjon er “å beskytte oss mot opplevelser av oss selv som sårbare eller som betydningsløse og lite verd” (Bunkholdt, 1989:109). Vi kan utvikle holdninger som er med på å redusere angst ved at vi benekter ubehagelige fakta.

Det kan være interessant å se hvilken funksjon holdningene har hos de ulike lærerne og hvordan dette sier noe om holdningene deres generelt. Er det kun overfladiske holdninger eller er det noe som sitter dypere hos individet?

4. Metode

4.1 Kvalitativ metode

I dette forskningsprosjektet vil jeg se på hva lærere sier om sin egen praksis i sidemålsundervisning, samt holdningene til norsklærere rettet inn mot sidemålsopplæringen i skolen. Jeg vil høre hvordan de gjennomfører undervisningen i sidemål, om sidemål blir brukt i andre fag enn i norskfaget, hvilke holdninger læreren har til emnet, hva de tror elevene tenker om sidemålsundervisning og generelle tanker rundt språksituasjonen i Norge i dag. Jeg vil også se om det er noen forskjeller hos lærerne som underviser i nynorsk som sidemål og de som underviser i bokmål som sidemål.

For å undersøke dette intervjuet jeg fem lærere, to lærere fra en bokmålsskole og tre lærere fra en nynorskskole. Jeg valgte å ha en kvalitativ undersøkelse for tydeligere å få fram den enkelte lærers tanker, refleksjoner og holdninger rundt temaet. Innenfor kvalitative intervjuer er det ulike metoder som benyttes for å samle inn data. Jeg har valgt å bruke «Det åpne individuelle intervjuet» (Jacobsen, 2016:146). Jacobsen nevner tre forutsetninger for at man velger denne formen for metode: «a) Når relativt få enheter undersøkes, b) Når vi er interessert i hva det enkelte individ sier og, c) når vi er interessert i hvordan den enkelte fortolker og legger mening i et spesielt fenomen» (ibid:146-147). Alle disse punktene passer godt innenfor hva jeg vil undersøke.

Ved å ha et kvalitativt intervju kan jeg komme nærmere inn på læreren og få et bedre innblikk i dennes hverdag som norsklærer og hvilke tanker som blir gjort rundt temaer som sidemålsopplæring og språksituasjonen i Norge.

Siden undervisningen i sidemål er mest framtrødende på ungdomstrinnet, har jeg flest informanter herfra. Jeg har også med en informant fra mellomtrinnet for å se hvordan sidemålet blir presentert for yngre elever, hvilke holdninger læreren har til emnet, samt høre hva hun tror elevene syns om det å lære to målformer. På denne måten kan jeg få et innblikk i hvordan sidemålet blir introdusert og brukt på lavere trinn hvor sidemål ikke er like framtrødende som på ungdomstrinnet.

4.2 Forskerrollen

Jeg har vokst opp i et område hvor talemålet er veldig nynorsknært og jeg hadde nynorsk som hovedmål fram til jeg gikk ut av grunnskolen. Da jeg begynte på videregående skole, byttet jeg sidemål fordi jeg synes det var lettere å skrive på bokmål. Siden jeg kommer fra et område hvor talemålet har mange fellestrekk med nynorsk og hvor administrasjonsspråket er nynorsk, var det naturlig for meg å finne en skole i dette området. Jeg vet også at de fleste i området har nynorsk som sitt hovedmål; dermed passet det med kravene jeg hadde stilt til nynorskskolen. Siden det er et lite område, er det ikke mange skoler å velge mellom så jeg tok kontakt med den gamle skolen min hvor jeg gikk 1.-10. klasse. Der kjenner jeg også mange av lærerne så det var ikke så vanskelig å komme i kontakt med dem. Når jeg skulle få kontakt med lærere på bokmålsskolene fikk jeg god hjelp fra venner og familie i området hvor jeg ville utføre undersøkelsene mine.

4.3 Ethiske betraktninger

I intervjuene mine brukte jeg båndopptaker for å være sikker på at jeg fikk med meg alle detaljene som kom fram. Siden stemmen vår er unik, blir dette sett på som en personopplysning i henhold til Norsk Senter for forskningsData (NSD) sine retningslinjer. Derfor måtte jeg søke til NSD for å få godkjent masterprosjektet mitt. Når man søker til NSD, er det mange krav som må bli godkjent. Alle lydopptak skal bli slettet etter at prosjektet er avsluttet, og man skal skrive oppgaven inne på universitetets server.

Når du skal søke, må du også ha klart intervjuguide samt et informasjonsskriv som skal skrives under på av intervjuobjektene. Her står det informasjon om deres rettigheter som blant annet krav om anonymitet og at de kan velge å trekke seg fra prosjektet når de vil. NSD har en egen mal på dette informasjonsskrivet og jeg brukte den som utgangspunkt da jeg skrev det (se vedlegg 1).

Intervjuobjektene er gitt fiktive navn i oppgaven og det kommer heller ikke fram hvilken kommune de er fra eller hvor de jobber. Det eneste som kommer fram er at de jobber på det jeg kaller en «nynorskskole» som ligger i et område med en dialekt som har fellestrekk med målformen nynorsk, og en «bokmålsskole» som ligger i et område med en dialekt som har fellestrekk med målformen bokmål. Alle lydopptak blir kun lagret inne på universitetets server. Dermed bryter jeg ingen av reglene angående personvern.

4.4 Målform – talemålsnærhet

Jeg ville ta for meg skoler hvor talemålet var tilnærmet likt henholdsvis bokmål og nynorsk. Her tar jeg da utgangspunkt i dialekttrekkene jeg presenterte i kapittel 2 hvor jeg presenter bakgrunnsinformasjon som er relevant for oppgaven. Når jeg har plassert dialekttrekkene på kartet, kan man få en viss forståelse av hvor skolene ligger; noe som dermed kan si noe om talemålsnærhet til de to skriftspråkene. Alle dialekter har noen fellestrekk med begge skriftspråkene, men de to områdene jeg har utført mine undersøkelser i har ganske typiske trekk fra hvert sitt skriftspråk. Uten å nevne noen eksempler på dette så er dette en slags uskreven norm i begge områdene og lærerne jeg intervjuer kaller dialekten i området de jobber for enten «nynorsknær» eller «bokmålsnær» og dette er noe alle er inneforstått med.

4.5 Enheter

Opprinnelig ville jeg jobbe med to skoler i dette forskningsprosjektet slik at de ble lettere å sammenligne. Jeg ville ha en 1-10 skole hvor nynorsk var hovedmålet og hvor dialekten hadde ganske mange likhetstrekk med nynorsk, og en 1-10 skole hvor bokmål var hovedmålet og hvor dialekten hadde likhetstrekk med bokmål. Dette skrev jeg også i informasjonsskrivet som ble sendt ut til ulike skoler. Grunnen til at jeg ville velge skoler hvor talemålet var tilnærmet likt den aktuelle målformen var for å få et så tydelig skille som mulig.

Det viste seg at det var vanskelig å finne aktuelle skoler til dette prosjektet. Jeg var heldig med nynorskskolen. Jeg kommer fra et område hvor kravene jeg stilte til nynorskskolen passet veldig bra og jeg kjente flere aktuelle lærere jeg kunne ta kontakt med. I dette området er det bare 1-10 skoler og jeg hadde allerede funnet en som passet bra. Derfor ville jeg finne en 1-10 skole hvor bokmål var hovedmålet. Dermed begynte jeg å lete på Østlandet hvor jeg har familie slik at jeg hadde noen jeg kunne bo hos når jeg skulle gjennomføre intervjuene.

4.5.1 Nynorskskolen

På nynorskskolen ville jeg ha tre informanter. Selv om jeg kjenner området hvor skolen ligger og lærere som jobber der, skrev jeg epost til rektor og spurte om jeg kunne gjennomføre

undersøkelser ved skolen. Jeg fikk til svar at det kunne jeg, og at jeg selv kunne ta kontakt med lærere siden jeg allerede hadde sett meg ut noen.

Det var tre informanter som sa jeg villige til å bli med i forskningsprosjektet. En norsklærer fra mellomtrinnet, *Åse*, og to norsklærere fra ungdomstrinnet, *Hedda* og *Nora*. To av lærerne har jobbet over 20 år i skolen, mens den siste er forholdsvis nyutdannet og har jobbet et par år i skolen.

De tre intervjuene ble gjennomført i uke 10 i 2019.

4.5.2 Bokmålsskolen

Som tidligere nevnt var det vanskeligere å finne en 1-10 skole på Østlandet som ville hjelpe meg. Jeg sendte ut epost til mange ulike skoler, men det var mange som ikke svarte og mange som ikke hadde kapasitet til å hjelpe meg. Jeg hadde også et begrenset område jeg kunne kontakte skoler i og der er det ikke veldig mange 1-10 skoler. Jeg måtte velge et sted hvor jeg hadde mulighet å reise til uten at det ble for store utgifter.

Etter å ha fått avslag fra mange 1-10 skoler, måtte jeg etter hvert prøve meg på barneskoler og ungdomsskoler. Jeg ville helst da ha tak i en barneskole og ungdomsskole som var knyttet sammen, men dette viste seg også å være vanskelig. Det var en skole som sa ja til å være med i prosjektet, en ungdomsskole. Fra denne skolen fikk jeg en informant, *Marta*. De siste to informantene kom fra to ulike skoler og disse fikk jeg tak i med hjelp av gode familiemedlemmer og venner. Det var *Jenny* fra en ungdomsskole og *Kristin* fra en barneskole.

Det viste seg etter en tid at intervjuet med *Kristin* ble vanskelig å få gjennomført. Siden jeg ikke kunne reise tilbake til skolen ved et senere tidspunkt ble jeg enig med den siste informantene om at hun kunne gjennomføre intervjuet via epost. Det var flere spørsmål som kom tilbake ubesvart og mange av svarene var uten begrunnelser. På grunnlag av dette valgte jeg å ikke ta med intervjuet i denne forskningsoppgaven.

Intervjuene med *Marta* og *Jenny* ble gjennomført i uke 11 i 2019.

4.6 Det semistrukturerte intervjuet

Når man skal gjennomføre et intervju, er det lurt å ha en intervjuguide klar på forhånd slik at du vet hvilke temaer som skal bli tatt opp. Her kan man også bestemme hvor åpent intervjuet skal være. Jeg har valgt å bruke en semistrukturert intervjuguide. Jacobsen (2016) har illustrert en figur som viser i hvilken grad intervjuguiden er lukket eller åpen. Den består av fem punkter hvor et helt lukket intervju blir betegnet som «Spørsmål med faste svaralternativer i en fast rekkefølge» (Jacobsen, 2016:150) og et helt åpent intervju blir forklart slik: «Samtale uten intervjuguide, uten sekvens i samtalen». Intervjuguiden min har faste temaer samtidig som det er få lukkede svar. Derfor vil jeg si at det er en semistrukturert intervjuguide hvor jeg kunne diskutere videre med intervjuobjektet dersom de kom inn på spennende temaer uten at jeg var for låst til intervjuguiden min.

4.6.1 Utforming av intervjuguidene

Arbeidet med å utforme intervjuguidene var ganske krevende. Hovedformålet mitt var å få fram den enkelte lærers holdninger og dette er et emne som er vanskelig å forske på. Holdninger er ofte skjulte og vanskelig å få tak på gjennom spørsmål, så det var viktig å formulere dem riktig uten at de skulle være ledende i noen slags retning. Det var også viktig å tilpasse spørsmålene slik at de ble relevante for både bokmållærerne og nynorsklærerne. Spørsmålene måtte ikke være rettet mot enten sidemålsopplæring på nynorsk eller sidemålsopplæring på bokmål, de skulle være like generelle slik at de passet for begge.

Jeg lagde en intervjuguide til ungdomsskolelærere (vedlegg 3) og en til mellomtrinns læreren (vedlegg 2). Siden sidemålsundervisningen er mer fremtredende på ungdomsskolen, ble denne større og inneholdt flere spørsmål enn den til mellomtrinns læreren. Det er flere spørsmål som handler direkte om undervisning i sidemål i den til ungdomstrinnet, mens den på mellomtrinnet har mer fokus på hvordan sidemål blir presentert for elever på lavere trinn. Spørsmålene om holdninger til de to målformene er i hovedsak like.

I spørsmålene som går på bakgrunnsopplysninger til intervjuobjektet, spør jeg hvor lenge de har jobbet som lærere, hvilken utdanning de har, om de underviser i andre fag enn norsk og om skolen har noen definerte retningslinjer på bruk av målform i undervisning. Disse spørsmålene er like i begge intervjuguidene og er med på å vise bakgrunnen og erfaringen til den enkelte lærer. Jeg spurte ikke om alder og kjønn siden det ikke er relevant for oppgaven.

Det kan derimot være interessant å se variasjon hos de enkelte lærerne basert på hvor lenge de har jobbet som lærere.

4.6.2 Intervjuguide – ungdomstrinn

Intervjuguiden til lærere på ungdomstrinnet starter med ganske konkrete spørsmål om bakgrunnen for å skape en profil. Deretter er spørsmålene delt inn i 4 overordna kategorier; *Overordna organisering – sidemålsopplæring, organisering -sidemålsopplæring, holdninger til hovedmål og sidemål og læreren som sidemålsopplærer*. De to første kategoriene går ut på hvordan opplæringen er organisert og hvilke ressurser som blir brukt i tillegg til spørsmål om hvordan de skaper engasjement rundt undervisningen. Den tredje kategorien, *holdninger til hovedmål og sidemål*, tar for seg spørsmål om lærerens holdninger samt hva de tror elevene tenker. Det er også spørsmål om læreren tror elevene har noe læringsutbytte av sidemålsundervisning i tillegg til noen spørsmål angående talemål. Den siste kategorien handler mer om generelle tanker rundt sidemålsopplæringen og situasjonen vi har i Norge i dag. Her blir de også bedt om å sette seg inn i situasjonen til en lærer som har motsatt sidemål av hva de selv underviser i.

4.6.3 Intervjuguide – mellomtrinn

Intervjuguiden til mellomtrinnslærerne er lik i starten med bakgrunnsopplysninger. Den er videre delt inn i to kategorier; *Bruk av sidemål på lavere trinn og holdninger til hovedmål og sidemål*. Spørsmålene handler mer om hvordan læreren introduserer sidemål tidlig i skolen og hvilken nytteverdi de mener det har. Her spør jeg også om holdningene til læreren samt hva de tror elevene tenker. Det er også spørsmål knyttet til talemål og om hva de tenker om framtiden til bokmål og nynorsk.

4.7 Gjennomføring av intervju

4.7.1 Pilotintervju

Før jeg skulle gjennomføre intervjuene, hadde jeg et prøveintervju sammen med en medstudent. Jeg ba henne gå inn i rollen som en norsklærer og baserte dette på tidligere

praksisperioder. Etter intervjuet diskuterte vi sammen og fant ut at noen spørsmål kunne sløyfes siden de hadde ganske lik ordlyd. Ved å gjennomføre et slikt pilotintervju fikk jeg også en anelse om hvor lang tid intervjuet ville ta, slik at jeg kunne informere informantene om hvor lang tid de burde sette av for å gjennomføre det. Jeg fant ut at de ville vare i ca 30-45 minutter, men la til et slingringsmonn i tilfelle det kom fram noe viktig i intervjuet jeg ville se nærmere på.

4.7.2 Intervjuene

Alle lærerne jeg intervjuet fikk tilsendt intervjuguiden og informasjonsskrivet på forhånd. Spørsmålene krever refleksjon og handler om emner som en lærer ikke tenker over hver dag, som for eksempel temaet holdninger. Derfor ville jeg sende intervjuguiden på forhånd, slik at lærerne kunne stille forberedt til intervjuet.

Fem av intervjuene ble gjennomført ansikt til ansikt på skolene hvor de aktuelle lærerne jobbet. Ved et slikt intervju er det lettere å skape en trygg og kjent atmosfære i tillegg til at jeg kunne stille oppfølgingsspørsmål.

Intervjuene ble tatt opp med båndopptaker lånt fra instituttet. Lærerne skrev også under på et samtykkeskjema hvor de godtok at jeg kunne ta opp intervjuet. I de to første intervjuene jeg gjennomførte, skrev jeg notater underveis, men følte at dette tok vekk oppmerksomheten og den gode samtalen, så jeg droppet det videre. Intervjuene varte i ca 30 minutter og jeg skrev ned notater fra intervjuet rett etterpå når jeg hørte på lydopptaket.

4.8 Validitet og reliabilitet – metodekvalitet

Når jeg skal se på hvor gode konklusjoner jeg har trukket under undersøkelsene mine, tar jeg utgangspunkt i punktene Jacobsen (2016) presenterer: «Har vi fått tak i det vi ønsket å få tak i (intern gyldighet)?, Kan vi overføre det vi har funnet, til andre sammenhenger (ekstern gyldighet)? Kan vi stole på de dataene vi har samlet inn (pålitelighet)?» (Jacobsen, 2016:228)

Det første punktet går i hovedsak ut på om virkeligheten stemmer overens med min beskrivelsen av den. Det er vanskelig å vite i en hvilken som helst undersøkelse om

intervjuobjektene svarer ærlig. Ved å ha full anonymitet knyttet til navn og bosted kan det være med på å gjøre situasjonen tryggere for intervjuobjektet.

Undersøkelsen min er av kvalitativ natur og i slike undersøkelser er det vanskelig å få fram resultater som er representative. Jeg har intervjuet fem lærere og jeg vil se hva den enkelte lærer har å si, det er de individuelle tankene og meningene som er interessante. Alle lærerne er norsklærere og har solid kompetanse innenfor sitt fag. Gjennom mine undersøkelser kan vi kanskje se noen tendenser til hva andre lærere tenker, men jeg er ute etter akkurat hva mine intervjuobjekter tenker om sin egen praksis og her får jeg fram realiteten til akkurat disse lærerne. Jeg ser også på mine intervjuobjekters svar opp mot tidligere undersøkelser gjort på samme tema.

Selve intervjuene ble gjennomført av meg på skolene hvor de aktuelle lærerne arbeider. Jeg tok lydopptak av alle intervjuene og transkriberte dem etter at hvert intervju var gjennomført.

4.9 Behandling av data

Når jeg presenterer resultatene fra intervjuene, tar jeg for meg hver enkelt lærer og presenterer hva den har sagt ut ifra kategoriene som intervjuguiden er delt opp i.

I drøftingsdelen sammenligner jeg funnene fra intervjuene opp mot relevant teori. Samtidig som jeg ser på individuelle trekk hos lærerne, vil jeg også se om det er noen likheter og forskjeller mellom lærerne på nynorskskolen og bokmålsskolene.

5 Resultat

I dette kapitlet blir resultatene fra intervjuene presentert. Jeg vil ta for meg hvert enkelt intervjuobjekt, og presenterer resultatene ut fra hovedkategoriene i intervjuguiden som ble presentert i metoddelen. Etter å ha tatt for meg hver enkelt på nynorskskolen vil jeg se etter fellestrekk og individuelle trekk hos lærerne samlet. Så gjentar jeg samme prosess med bokmålsskolene

På nynorskskolen intervjuet jeg en mellomtrinns lærer og to ungdomstrinns lærere. På bokmålsskolene intervjuet jeg to ungdomstrinns lærere. Hos mellomtrinns læreren er hovedkategoriene som jeg tolker resultatene ut ifra delt i tre; *bakgrunnsopplysninger, bruk av sidemål på lavere trinn og holdninger til sidemål*. Ungdomstrinns lærerne som er hovedfokuset i denne oppgaven, har noen flere hovedkategorier; *bakgrunnsopplysninger, overordnet organisering, organisering, holdninger og læreren som sidemålsopplærer*.

Tolkningen min baserer seg på lydopptakene gjort under intervjuene og transkriberingene. Jeg hadde personlig intervju med alle intervjuobjektene.

5.1 Nynorskskolen

Alle lærerne i nynorskskolen jobber på samme skole. Åse jobber på mellomtrinnet og har noe undervisning på ungdomstrinnet, mens Hedda og Nora underviser kun på ungdomstrinnet.

5.1.1 Åse

Åse har jobbet i skolen fra ca. 1989 og har i tillegg til norsk undervist i de fleste andre fagene, men i hovedsak språkfag. Hun underviser mest på mellomtrinnet, men har også timer på ungdomstrinnet. I spørsmålet om skolen har noen definerte retningslinjer på bruk av målform i skolen, sier hun at kommunen har nynorsk som administrasjonsspråk, men vet ikke om skolen har klare regler på det, men at hun selv i hovedsak bruker nynorsk i undervisningen, med unntak av i sidemålsundervisning.

5.1.1.1 Sidemål på lavere trinn

Åse bruker ikke sidemål i andre fag enn norsk, men kan bruke det som eksempel i engelskundervisning for å vise at noen ord ligner på hverandre. Sidemålsundervisningen kommer ganske sporadisk fram, det er sjelden lagt opp til et bestemt undervisningsopplegg om emnet; det er heller når elevene skal arbeide med en tekst som er på bokmål, og da blir det nevnt at denne er på bokmål og at nå skal vi jobbe litt ekstra med det. Hun sier videre at bokmålstekster ofte ikke er et problem for elevene, mange er vant til å lese bokmål fra før. Her påpeker Åse på at det er lite skjønnlitteratur Men i andre fag enn norsk oversetter hun gjerne tekster fra bokmål over til nynorsk. Ved å gjøre dette, legger hun til rette for at elevene skal få mest mulig på sitt hovedmål. Dette tiltaket er med på å føre til at elevene ikke blir overkjørt av bokmål, men hun hadde ønsket at det fantes flere gode oppgaver og tekster på nynorsk slik at hun ikke trenger å oversette. Hun synes det er spesielt vanskelig å finne nettoppgaver på nynorsk knyttet til læreverkene.

Hun bruker også gjerne elevenes talemål som utgangspunkt i sidemålsundervisningen om hun har elever som har en østlandsdialekt hvor talemålet har flere likhetstrekk med bokmål. Hennes eget talemål har mange likhetstrekk med dialekten i området hvor skolen ligger, og den er ganske nynorsknær sier hun selv, mange av ordene hun bruker til daglig har fellestrekk med nynorsk.

Åse sier også at for noen som allerede sliter litt med lesing og skriving på skolen, så kan det være lettere å formulere seg på bokmål. Hun begrunner ikke dette noe videre, men sier at det da kan være slitsomt for disse om de har nynorsk som sitt hovedmål og i tillegg må lære to ulike målformer.

Åse er spesielt opptatt av nytteverdien av sidemålsundervisning og knytter det opp mot verdien av å lære flere språk, som språklærer i både norsk, engelsk og tysk på ungdomstrinnet ser hun selv nytten.

- Intervjuer: Hvilke fordeler og ulemper ser du ved å bli eksponert for sidemål tidlig i skolen?
- Åse: Altså jeg er jo språkmenneske så jeg ser jo at det å kunne flere språk og å kunne flere skriftspråk er jo bare positivt. For det utvikler jo hjernen din så du faktisk blir glupere av å kunne flere språk. Så det er jo egentlig veldig positivt,

men samtidig tenker jeg for oss som er nynorskbrukere er bokmålspåvirkelsen veldig stor. (...) Tror det er bra å bli presentert for sidemål nesten enda mer for de som har nynorsk som sidemål.

Hun sier at det er viktig å bli utsatt for sidemål tidlig i skolen, og sammenligner sin praksis med bokmålsskoler, og sier at det kanskje er enda viktigere på de skolene som har nynorsk som sidemål, siden det er mer fremmed for mange enn hva bokmål er. Elever i nynorskskolen blir mer utsatt for bokmål gjennom media og bøker enn det bokmålselever blir utsatt for av nynorsk. Hun påpeker også at faren med å begynne med sidemålsundervisning sent i skoleløpet kan være at det er med på å skape en barriere mellom de to målformene.

Når spørsmålet om likestilling mellom målformene kommer opp, er hun ganske tydelig på at dette ikke er tilfelle i praksis og trekker inn et eksempel om lærebøker.

- Intervjuer: De to skriftspråkene er likestilt offisielt i Norge. Hvordan opplever du at realiteten er?
- Åse: Det er jo ikke det. Neinei, det er slettes ikke det. Det ser vi jo i alt, ikke minst i forhold til digitale læremidler, så ser vi jo det veldig tydelig hvor lite som fins på nynorsk enda, og det er litt stusselig.
- (...)
- Også mange nynorske lærebøker som det er så lett for en nynorskbruker å se at det er oversatt fra bokmålsbøker. (...) Dette må jeg forklare for elevene, at jeg ser at det er en bokmålsbruker som har oversatt det til nynorsk, og da blir det egentlig litt feil.

I denne sammenhengen trekker hun også frem skjønnlitteratur. Hun føler det er generelt lite bøker på nynorsk og de fleste lettlestbøker som er ment for barn er skrevet på bokmål.

Samtidig trekker hun fram bøkene til Roald Dahl som gode eksempler på bøker oversatt til nynorsk.

5.1.1.2 Holdninger

Generelt om hennes egne holdninger til både nynorsk og bokmål, sier Åse at hun er veldig positiv, hun vil ikke kvitte seg med noen av delene og syns det er viktig at vi lærer begge målene i skolen. Samtidig er hun veldig språkbevisst, hun syns dialektbruk er viktig sett i sammenheng med å holde på nynorsken.

I språkdebatten blir hun provosert over folk som sier de vil kvitte seg med sidemål, spesielt når sidemål i mange settinger blir forvekslet med nynorsk. Noen av argumentene som kommer opp i denne debatten er at det er for vanskelig å lære to målformer. Til det sier Åse:

Åse: Det er ingen som sier at vi må slutte med engelsk fordi det er så vanskelig.

Når vi kommer inn på holdningene til elevene sier hun at ingen av hennes elever har noe særlig problem med sidemålsundervisningen. Videre sammenligner hun seg med bokmålsskoler og sier at hun tror det er verre der. Og den som påvirker elevene er da gjerne læreren;

Åse: læreren må vise en positiv holdning og læreren må ha kunnskap, ikke minst. Og så må man presentere det på en måte slik at det blir positivt.

Framtiden til sidemålsundervisning i skolen er hun litt redd for, det er mange krefter i sving for å gjøre endringer, som blant annet færre karakterer i norsk. Åse ser også mørkt på fremtiden til nynorsk, og er redd skriftspråket kan forsvinne, men påpeker at hun ikke er for noen samnorsktanke. Hun vil beholde nynorsken og bokmålet; man kan ikke kvitte seg med et språk. Hun knytter dette til dialektbruk, og er redd for at om vi mister en målform, kan det skape flere barrierer når det kommer til å forstå hverandre på tvers av dialektene rundt om i landet vårt.

5.1.2 Hedda

Hedda har jobbet i 25 år på samme skole og underviser i KRLE og utdanningsvalg i tillegg til norsk. Hun har grunnfag i norsk og mellomfag i pedagogikk i tillegg til PPU. På skolen hun arbeider er de pålagt å skrive nynorsk i undervisningssammenheng, samt alle offisielle brev og informasjonsskriv (administrasjonsspråket i kommunen er nynorsk). Skolen ligger i et område hvor de fleste har en dialekt som ligger nær nynorsk og majoriteten har nynorsk som sitt hovedmål.

5.1.2.1 Overordna organisering

Undervisningen i sidemål på ungdomstrinnet begynner delvis i 8. klasse med å ha noen noveller og andre tekster på bokmål og begynner med litt introdusering til å skrive tekster. Karakterer og tentamen i sidemål begynner først i våren i 9. klasse. Ifølge Hedda kommer sidemålsundervisning i perioder, flere lærere kjører en praksis med en fast time i uka til sidemålsundervisning, det gjør ikke Hedda. I timer hvor sidemål ikke er tema kan hun likevel ha noen tekster på bokmål. Videre sier Hedda at hun ikke oversetter tekster for elevene siden de skal lære både bokmål og nynorsk; hun ønsker at de skal bli vant til begge to som bruksspråk.

Intervjuer: Du driver ikke mye og oversetter, til nynorsk?

Hedda: Nei, jeg gjør ikke det. Siden jeg er i ungdomsskolen og de skal lære sidemål, synes jeg det er greit at de blir eksponert for begge deler.

Intervjuer: det gjelder når du underviser i KRLE også?

Hedda: Ja, det gjør det

I selve undervisningen legger Hedda mye vekt på det muntlige og ellers å ha fokus på å gjøre elevene oppmerksomme på hvor mye bokmål de faktisk blir utsatt for i det daglige. Hedda tar gjerne utgangspunkt i det elevene møter i media for å bruke det de allerede kjenner.

Grammatikk er ikke et stort fokus hos Hedda når hun underviser i sidemål. Elevene kan veldig mye bokmål fra før av, og mange får bedre karakter i sidemål enn i hovedmålet sitt.

Hedda trekker også inn de som har nynorsk som sidemål når vi snakker om grammatikk.

Intervjuer: hva legger du vekt på i sidemålsundervisningen?

Hedda: (...)

Legger ikke så mye vekt på grammatikkundervisning i sidemål på en måte

Intervjuer: føler det er ganske typisk, egentlig, i sidemålsundervisning

Hedda: Ja, særlig når det er andre veien, har jeg på følelsen, at bokmålskommuner må jobbe mye med grammatikk, eller de må kanskje ikke, men de gjør det i alle fall, når de skal lære nynorsk, mens her har de fått så mye gratis at jeg jobber ikke så mye med grammatikk

5.1.2.2 Organisering – sidemålsundervisning

I spørsmålet om Hedda bruker elevene sitt talemål som utgangspunkt i sidemålsundervisningen, sier hun at det ikke passer veldig godt på den skolen hun jobber. Talemålet i distriktet er nært nynorsk. Hun bruker gjerne seg selv med sitt talemål som eksempel når elevene skal lære bokmål. Hedda har selv østlandsdialekt.

- Intervjuer: Hva tenker du om talemålsnærhet som utgangspunkt for sidemålsundervisning?
- Hedda: Her syns jeg det blir litt rart da. Vi har en veldig nynorsklignende dialekt her, så her blir det litt unaturlig syns jeg. Her må jeg vise til talemålet til andre, til meg for eksempel, for jeg har østlandsdialekt, så blir det litt sånn «skriv sånn som jeg snakker»

Når Hedda planlegger timer, bruker hun ofte læreboka, *Nye kontekst*, og sier at det er mange gode oppgaver der. Hun bruker også en del skjønnlitteratur som hun selv har funnet. Hun føler ikke det er noen læremidler som mangler, og har ingen problemer med å finne gode undervisningsopplegg.

Å skape engasjement rundt sidemålsundervisningen er ikke et stort problem. De fleste elevene syns det er gøy med sidemål, i hovedsak fordi de får det til, gjerne bedre enn hovedmålet sitt. Når de får god karakter, er det en ekstra stor motivasjon for elevene. Hun bruker også ordboka for å vise at det er flere retninger å gå når du skal skrive på bokmål:

- Hedda: Det som er litt spennende er at jeg kan lære dem litt via ordbøkene og sånt, hvor langt fra hverandre de to skrivemåtene kan være og hvor nære hverandre de kan være, for det er jo så mye valgfrihet, og det er det mange som syns er litt spennende å høre om, at de må bestemme seg litt om de vil skrive mye a-bokmål eller om de vil skrive veldig pent som vi kaller det.

Det er ulikt hva elevene velger, noen syns det er lettere å ha det så likt som nynorsk som mulig, mens andre liker å ha et større skille mellom målformene ved å skrive veldig konservativt bokmål.

5.1.2.3 Holdninger

I det første spørsmålet som handler om holdninger, spurte jeg hva Hedda tenker om situasjonen vi har med to målformer, hovedmål og sidemål. Dette skapte en del engasjement

hos Hedda, og hun er veldig bevisst på å gjøre elevene kjent med språksituasjonen og debatten som pågår:

- Intervjuer: Hva tenker du om situasjonen vi har med hovedmål og sidemål?
- Hedda: Eeh.. jeg føler vi er en minoritet her vi bor, at vi må kjempe litt for å ha nynorsk som hovedmål. At ofte når folk snakker om sidemål så mener de nynorsk for eksempel. Dette bevisstgjør jeg litt elevene på også, eller de veit det jo litt også, men de, eeh, noen av dem blir litt provosert av å høre om hvor mye motstand det er mot å lære sidemål for eksempel, og noen av dem får veldig lyst til å holde på nynorsken sin og blir veldig bevisst sitt eget mål da. Så jeg har jo hatt flere som har meldt seg inn i mållaget for eksempel.
- Intervjuer: Hva tenker de når de hører sånn at folk vil kvitte seg med sidemålsundervisning? Hva tenker de da?
- Hedda: De tar det jo litt personlig, i hvert fall noen av dem, for at det er jo en del av deres identitet, sånn at de blir jo nesten litt såra av å høre om det, og så syns de det høres rart ut om de skulle slutte å ha bokmål på en måte. Er det det det betyr liksom? (...) særlig her som talemålet er så nynorskknært, så er den viktig for dem. Men de føler seg litt i mindretall, og det er de jo selvfølgelig.

Videre snakker vi om hennes egne holdninger til bokmål og nynorsk hvor Hedda sier hun generelt er positiv til begge målformene. Hun vokste selv om i en bokmålskommune, men hadde heller ikke da noen negative tanker om nynorsk. Etter å ha flyttet til et område hvor talemålet er veldig likt nynorsk, og det er det hun underviser i som hovedmål på skolen, har hun begynt å identifisere seg veldig med dem som bor der. Videre sier hun at nynorsken er viktig i området og viktig for landet.

Når det kommer til hva som påvirker holdningene elevene har, tror hun at media spiller en stor rolle. Om seg selv som lærer trodde hun ikke generelt hun hadde så mye påvirkning på ungdom. Men hun har begynt å se at hennes holdninger og tanker faktisk er med på å påvirke og har dermed blitt mer bevisst sin egen undervisning og sin egen rolle som lærer. Dette har ført til at hun har begynt å kjempe mer for nynorsken, det har blitt en prinsippsak. Dette har hun også fått med flere av elevene på. De har blant annet hatt besøk av Mållaget for å gjøre elevene mer bevisst sin egen målform.

Vi gikk deretter inn på temaet som handler om hva slags læringsutbytte elevene får av å lære to målformer:

- Intervjuer: Tror du elevene har noe læringsutbytte av å lære både nynorsk og bokmål?

- Hedda: Jeg tror de lærer å utvikle språket sitt på en god måte ved å lære to mål. De får et rikere språk og så får de også, eeh, du må jo ha forståelse for begge språka, du må kunne lese det, du må kunne skrive det
- Intervjuer: Så du er i hovedsak positiv?
- Hedda: Ja, jeg er det, jeg har skifta litt opp igjennom tida, særlig for de som har vanskelig for å skrive og særlig viss de ikke har en helt norsk opprinnelse også, så er det, det kunne vært nok å lære norsk, og ikke to mål i tillegg.
- Og så tenker jeg også at når vi har to skriftspråk her i landet så syns jeg at alle lærebøker skulle vært like mye på bokmål og nynorsk fra ungene er helt små. Sånn at det kommer naturlig, særlig de som har nynorsk som sidemål, de blir så seint utsatt for det, det blir så fremmed for dem, det blir aldri naturlig. (...) jeg syns vi burde gjøre mer ut av det når vi først har det, så syns jeg at vi hadde ikke behøvd å ha nynorsk- og bokmålsbøker, vi kunne hatt like mye nynorsk og bokmål i alle bøker helt fra første klasse.
- Intervjuer: Tenker du i alle fag?
- Hedda: I alle fag, ja! Det skulle jeg ønske

Hedda har et litt delt syn på det å lære to målformer, men hun er i hovedsak positiv. Hun tror også at sidemålsundervisningen hadde blitt bedre om elevene hadde blitt eksponert for begge målformene fra de er små.

5.1.2.4 Læreren som sidemålslærer

De to målformene er likestilt offisielt i Norge, og jeg spurte Hedda hva hun tenkte om dette, og hvordan hun opplever at realiteten er. Hun sa at det er vanskelig å se at de er likestilte, og påpeker blant annet at ikke alle i offentlig sektor kan nynorsk. Hun har også noen antagelser om at mange nyutdannede lærere er dårlige i nynorsk, selv de som kommer fra områder med mye nynorsk, og tror dette skyldes at mye «flyter ut» når de studerer.

Jeg spurte også om hvilke utfordringer og muligheter hun tror lærere som underviser i nynorsk som sidemål møter i hverdagen.

- Hedda: Nynorsk er et lite språk, så jeg skjønner at de har mye større utfordring enn hva jeg har.

Her trekker hun igjen fram kjepphesten sin om at hun ønsker lærebøker på begge målformer fra elevene er små, og også at sidemålsundervisningen burde starte mye tidligere.

Når jeg stiller spørsmål om fremtiden til sidemålsundervisning i skolen, og den generelle situasjonen med to likestilte målformer, så er hun ikke veldig optimistisk på vegne av nynorsken:

Hedda: (...) Veldig optimistisk er jeg nok ikke når det gjelder nynorsken altså, jeg er redd den taper seg som sidemål i de store byene og på Østlandet. Det er litt mye motstand.

Hedda tror kanskje at karakter i sidemål forsvinner snart. Videre sier hun at hun tror nynorsken generelt vil få mindre betydning og at det i verste fall bare blir ett norsk mål til slutt.

5.1.3 Nora

Nora har jobbet som lærer siden våren 2016 og har utdanning som lektor med fagene norsk og samfunnsfag. I tillegg til å undervise i disse fagene har hun også sal og scene, musikk og KRLE. Når det kommer til retningslinjer på bruk av målform, viser hun ikke til noe reglement. Men påpeker at administrasjonsspråket i kommunen er nynorsk og dermed er i hovedsak undervisningen også på nynorsk.

5.1.3.1 Overordna organisering

Nora sier at på skolen så begynner de med sidemålsundervisning våren 9. klasse og dette følger hun. Det er ikke satt av en fast time i uka til sidemålsundervisning, den kommer heller periodevis hvor hun har et par innleveringer for å ha noe å vurdere elevene i. På spørsmålet om hva Nora vektlegger, sier hun at det er lite fokus på grammatikk, dette begrunner hun med at veldig mange av elevene kan mye bokmål og at de dermed ofte får bedre karakter i sidemål enn hovedmål. Nora har heller fokus på å skrive tekster, både saktekster og kreative tekster. Hun tror blant annet at det kreative kommer lettere fram på bokmål, for når man er liten leker man ofte på bokmål.

Intervjuer: Hvorfor tror du det er slik?

Nora: Tror det kommer tilbake til den leken og hva man hører rundt seg i samfunnet, debattinnlegg man leser på nett er på bokmål, bokmålet er, ja det er enklere å finne ting da. Så tror det er så enkelt som det

Videre gikk vi inn på spørsmål om hun bruker sidemål i andre fag enn norsk, og om det er noen andre lærere på skolen som gjør det. Nora trodde ikke noen andre lærere gjorde det og sa også at når hun selv har tekster som er tverrfaglige, for eksempel samfunnsfag og norsk, så tenker hun ikke over å bruke sidemål i denne settingen. Nora tar gjerne mer hensyn til det faglige i teksten enn det språkmessige. Dette er en synd mange begår ifølge henne.

I spørsmålet som omhandler talemålsnærhet som utgangspunkt for sidemålsundervisningen sier Nora at dette er håpløst på denne skolen. Talemålet i området er så nynorsknært at det er vanskelig å finne noen likheter med bokmål. Av og til prøver hun å endre dialekten sin til en form for østlandsk for å hjelpe elevene inn i en bokmålsboble, men dette ender ofte i latter og er til liten hjelp for elevene.

Når hun lager undervisningsopplegg, pleier hun å finne inspirasjon andre steder enn i læreboka. Hun sier at når læreren har så mye frihet, så vil hun unngå å bruke den for mye. Videre spurte jeg Nora om hun bruker andre læremidler og ressurser i sidemålsundervisningen enn ellers i norskfaget. På dette svarer hun at novellesjangeren oftere blir brukt i sidemålsundervisningen, men er selv usikker på hvorfor hun gjør det slik. Videre kommer hun med en antagelse om at det er morsommere for elevene å skrive overskrifter på bokmål enn nynorsk.

Nora: (...) så er det jo klart det er litt artigere å skrive overskrifter og slikt på bokmål, elever føler det blir litt mer catchy. Nynorsk blir litt for traust.

Når vi videre snakker om muligheter og utfordringer i sidemålsundervisning, sammenligner hun seg fort med dem som har motsatt sidemål, og sier at bokmålselever nok er mer oppgitt over å måtte lære nynorsk enn nynorskelever er over å lære bokmål.

5.1.3.2 Holdninger

Når det gjelder situasjonen vi har i dag med hovedmål og sidemål, sier Nora at vi må se på det som en fordel og en ressurs å lære to forskjellige skriftspråk. Dette fører til at vi både blir

bedre lesere og skrivere. Hun sier videre at dette kan være et hjelpemiddel for lettere å kunne forstå ulike dialekter.

Nora er ikke for det hun kaller «snikbokmålifiseringen» som skjer med det nynorske språket. Hun er selv veldig tradisjonell når hun skriver nynorsk, og liker ikke ord som minner for mye om bokmål, og dette prøver hun også å få elevene sine med på. Nora sier hun kanskje er litt streng når det kommer til nynorsken.

Nora: Jeg er nok veldig tradisjonell når jeg gir tilbakemelding på tekstene elevene mine skriver, så sier jeg ja, du kan skrive det sånn, men er det god nynorsk?

Dette knytter hun til sine egne holdninger, hvor hun sier at hun er ganske «egen», og har blitt mer tradisjonell i målformen. Dette begynte under studietiden. Der merket hun hvor mange som sleit med nynorsken, og hvor mye av undervisningen og lærebøkene som var på bokmål, og hun ble mer og mer bevisst sin egen målform. Det var også flere studenter som kom til henne for å be om hjelp med nynorsken, og dette førte til en stolthet over eget talemål og målform.

Holdningene elevene har til bokmål og nynorsk er i hovedsak påvirket av media, ifølge Nora. Foreldrene kommer på en sterk andreplass, og hun kan irritere seg over foreldre som skriver innlegg på Facebook på dialekt. Når elevene ser foreldrene sine skrive dialekt på Facebook, tror mange av elevene at det er lov, og dette fører til at en del elever blir noe oppgitt når Nora korrigerer dem på dialektfeil.

Nora mener også at elevene har et stort læringsutbytte av å lære begge målformene og begrunner det med at de blir bedre lesere. Ved å bli utsatt for begge målformene i undervisningen, får elevene et innblikk i språkpolitikken og den pågående debatten om sidemålsundervisning. Hun håper at elevene kommer til å være stolte over målformen sin når de kommer ut i «den store verden» og ser at majoriteten skriver bokmål.

5.1.3.3 Læreren som sidemålsopplærer

Nora sier hun føler seg trygg på å undervise i sidemål, men kan skjønne at det kan være vanskeligere for en bokmålslærer. Hun sier at når hun selv skriver bokmål er det veldig konservativt.

På spørsmålet om hun får noen tilbakemeldinger fra elever angående sidemålsundervisning, sier hun at de elsker det.

Nora: De elsker det.

Intervjuer: Hvorfor det tror du?

Nora: Tror det er enkelt. Plutselig er det lov med de enkle orda, da er det lov, det er godt. Og de vet de ikke får kommentaren «dette er dårlig nynorsk»

Her kommer Nora tilbake til det hun sier tidligere, om at hun er ganske tradisjonell i målet og ønsker at elevene også skal være bevisst hva som er bra og dårlig nynorsk.

Når hun skal sette seg inn i situasjonen til de lærerne som har motsatt sidemål av hva hun selv underviser i, tror hun det er mer tungvint for dem. Samtidig tror hun at «snikbokmålifiseringen» gjør det lettere å undervise i nynorsk som sidemål. Nora sier også at de begynner med sidemål altfor sent.

Nora: Jeg tror også at nynorsklæringen kommer altfor sent. Vi kan prise oss lykkelige her fordi det er bokmål rundt oss og vi kan si at det er greit å begynne med bokmål i 9. klasse, men det er ikke sånn i virkeligheten, du kan ikke komme med nynorsk i 9. klasse og forvente at en 9. klassing skal skjønne dette her. Du må starte tidligere.

Nora sier hun er litt redd for nynorsken. Selv om nynorsk er et stort språk i verdensammenheng, tror hun at nynorsk i den store sammenhengen vil forsvinne.

Nora: Det blir nok uholdbart å ha to skriftspråk i lengden.

Nora håper selv at flere elever blir som henne, for da har vi nynorskforkjempere i mange år framover. Samtidig er hun redd for at fylkessammenslåing og sentrumifiseringen kan påvirke språket framover.

5.1.4 Oppsummering nynorskskolen

Alle tre lærerne har mange av de samme tankene når det gjelder sidemålsundervisning. Hedda og Åse har ganske mange års erfaring sett i forhold til Nora, som kun har jobbet i skolen et par år. Men alle lærerne føler seg trygge på å undervise i sidemål. Alle trekker også fram hvor synlig bokmål er i hverdagen deres, og begrunner mange av antagelsene sine om holdninger og kunnskapene til elevene på nettopp dette.

Både Nora og Hedda, som underviser på ungdomstrinnet, sier at de bruker lite tid på grammatikkundervisning siden elevene er gode i bokmål. De sier at mange faktisk føler seg tryggere på å skrive bokmål, og at flesteparten av elevene også får bedre karakter i sidemål enn i hovedmålet sitt.

Det som skiller Nora og Hedda er deres tilnærming til hvordan de lærer elevene både bokmål og nynorsk. Hedda viser til hvor like de to målformene kan være viss man ser godt etter, mens Nora prøver å skille de to målformene så mye som mulig. Blant annet i hovedmålsundervisningen retter hun ofte på elevene slik at de skriver «god nynorsk», etter hennes egne ord. Dette kan ha noe med bakgrunnen til de to lærerne å gjøre. Nora kommer opprinnelig fra omtrent det samme stedet som skolen ligger i og er oppvokst med nynorsk som hovedmål selv. Og da hun selv lærte bokmål så hun for seg en pen dame fra Oslo som pratet for å skrive bokmål. Hedda kommer fra et område som blir sett på som et typisk «bokmålsområde», og bruker gjerne seg selv og talemålet sitt som utgangspunkt i sidemålsopplæringen.

Det som er typisk for lærerne jeg har intervjuet ved denne skolen er at de gjennomgående sammenligner seg og sin undervisning med «bokmålsskolene», altså de som underviser i nynorsk som sidemål. I spørsmålet om hva de mener er viktigst å ha fokus på i timene og på hvilket årstrinn de skal begynne med sidemålsundervisning, sammenligner de seg stadig med hvordan det blir gjort i bokmålsskolene.

Alle lærerne sier at de er redd for fremtiden til nynorsk. Ingen av dem er for en sammenslåing av de to målformene til et felles skriftspråk. Men de sier det er store krefter i sving for å kvitte seg med nynorsk, og de er redd for at fylkessammenslåing og sentrumifisering kan ha en negativ virkning på nynorsken. De sier blant annet at mange bytter hovedmål når de begynner på videregående. Dette er et taktisk valg av mange av elevene, for de fleste får bedre karakter i bokmål enn nynorsk. Men viss ingen fortsetter å bruke målformen nynorsk, er det fare for at

den forsvinner. Her kan vi også sette spørsmålstegn med hovedmålsopplæringen siden det er så mange elever som får bedre karakter i bokmål som sidemål enn nynorsk hovedmål.

5.2 Bokmålsskolene

Det var som tidligere nevnt vanskelig å få tak i skoler på Østlandet, og jeg klarte ikke å finne en 1-10 skole med nok lærere som ville hjelpe meg. Derfor er de to lærerne fra Østlandet fra 2 ulike skoler, men de ligger geografisk sett ganske nærme hverandre.

5.2.1 Marta

Marta har jobbet som ferdigutdanna lærer siden høsten 2017, men arbeidet som faglærer mens hun studerte i 2015-2016. Hun er kontaktlærer på ungdomstrinnet og underviser i mat og helse, samfunnsfag, engelsk og spansk i tillegg til norsk. Hun er utdannet adjunkt. Det er ingen retningslinjer på skolen når det gjelder bruk av målform, men administrasjonsspråket i kommunen er bokmål og det er dette som i hovedsak blir brukt i undervisningssammenheng.

5.2.1.1 Overordna organisering

Marta sier at sidemålsundervisningen ikke har noen fast struktur:

Intervjuer: Hvordan er opplæringen i sidemål organisert?

Marta: Jeg synes den er veldig sporadisk. Det blir sånn, vi er nødt til å jobbe med nynorsk nå så hvordan skal vi få det inn. Stasjonsarbeid for eksempel, men da er det ikke alle stasjonene som handler om nynorsk, for elevene synes det er kjedelig og da tenker vi at stasjonsarbeid er gøy.

(...)

Intervjuer: Dere begynner i 8. klasse (med sidemålsundervisning)?

Marta: Her begynner vi i 8. ja, men jeg føler det blir veldig, det er liksom ikke noe struktur på det, det er ikke fast bestemt at den dagen i uka skal det være sidemålsundervisning, så det kan gå fire uker før man plutselig «å herregud vi har glemt at vi må jobbe mer med nynorsken».

Hun sier også at når elevene begynner i 8. klasse, har de veldig få kunnskaper når det kommer til nynorsk, og at hun ikke tror de har hatt noe om det før de begynner på ungdomsskolen.

Det hun vektlegger i selve sidemålsundervisningen, er grammatikk. Hun tar det gjerne opp når de har grammatikk på hovedmålet, slik at elevene kan jobbe med for eksempel verb på begge målformene og dermed se likheter og forskjeller. Det siste halvåret har Marta hatt mer fokus på å lese tekster, se på det historiske og den norske kulturen, og hun snakker med elevene om hvorfor man skal lære to målformer. Marta bruker også boken *Nynorsk for dumskallar* (2013) i undervisningssammenheng som hjelp til elevene og seg selv. Ved å bruke tekster på nynorsk håper hun også at elevene lettere kan forstå hvordan språket skal bygges opp istedenfor å bare lære ordklasser.

Marta: Jeg føler de er ganske lei av den grammatikkgreia, men de skjønner det jo fremdeles ikke. (...) De skjønner ikke at de bare må pugge.

I spørsmålet om talemålsnærhet som utgangspunkt i sidemålsopplæring, framstår dette som fremmed for Marta. Hun har aldri hørt om at det er vanlig å bruke talemålet som utgangspunkt for sidemålsundervisning. Hun sier videre at det er uaktuelt i området hvor skolen ligger med tanke på hvor nær dialekten er bokmål, som er hovedmålet. Marta sier at målet er typisk oslomål og ser ingen likheter med nynorsk. Hun har en elev fra Vestlandet som har nynorsk som hovedmål og en dialekt som har flere fellestrekk med nynorsk, men hun har ikke brukt ham som utgangspunkt enda; det er fremdeles en del relasjonsarbeid å gjøre. Men hun sier at han blomstrer når han får jobbe med nynorsk i klasserommet. Hun er også usikker på om eleven har lærebøker på nynorsk og sier at skolen generelt sliter med å skaffe bøker.

Når hun skal planlegge timer i til sidemålsundervisning, føler hun at det blir mye mas og mye jobb med å finne gode ressurser. Hun har brukt en bok som elevene likte, *Eg snakkar om det heile tida* (2018), sammen med *Nynorsk for dumskallar* (2013). I tillegg bruker hun norsksidene på nett, men sier at elevene fort blir lei.

Om skolen sier Marta at mye undervisningsmateriell må bestilles og betales for, og tror ikke dette er noe som blir prioritert. Hun tror at mange lærere bruker egne penger på å skaffe gode ressurser. Som et ønske vil hun ha en digital bank med tekster og undervisningsmateriell som er tilgjengelig for alle lærere, slik at det ikke blir så tidkrevende å planlegge timer.

Å skape engasjement for sidemålsundervisning hos elevene ser hun på som en stor utfordring.

Marta: Jeg syns det er veldig vanskelig fordi de er fra starten av veldig demotiverte. Masse prat om «hvorfør må vi ha det her». Prøver liksom å koble det opp i forhold til kultur da ikke sant, få dem til å skjønne at selv om vi ikke bruker det så er det jo mange andre steder som bruker det, det er ikke sånn at ingen bruker nynorsk lenger. Og snakker litt i forhold til arbeidslivet om hvordan reglene er da som at viss du får en tekst på nynorsk så må du svare på nynorsk. Det syns de også er helt latterlig, hvorfor i all verden må man det? Og viss flesteparten bruker bokmål, hvorfor kan ikke de også bruke det? Og jeg syns det er vanskelig å si imot. Fordi jeg er jo enig med dem. Og da er det veldig vanskelig å skape engasjement og lærelyst. Så nå i det siste har det vært litt sånn «jeg skjønner at dere ikke liker det og at dere helst ville ha brukt tiden på noe annet, men det er fortsatt et krav, dere må ha den karakteren for å komme dere videre»

Marta sliter med å se mulighetene ved sidemålsundervisning. Viss hun skal trekke fram noe, må det i så fall være det faktum at elevene kan lese tekster på både nynorsk og bokmål. Utfordringen er at elevene ikke ser hensikten med å lære nynorsk, og hun sliter med å se den selv også. Dette fører til at hun heller ikke ser et stort læringsutbytte for elevene. Marta føler at det aldri sitter helt godt hos elevene og at de må «starte på scratch» hver gang, og det blir ganske demotiverende. Marta sier selv at hun sliter med nynorsk og føler at hun aldri har hatt god nok undervisning i det, selv ikke på høyskolen. Dette fører igjen til at hun ikke føler seg trygg på å undervise i sidemål.

5.2.1.2 Holdninger

Når vi snakker om situasjonen i dag hvor vi lærer to målformer i skolen, sier Marta at en løsning på det hun ser på som et problem, er å ha sidemål eller i hennes tilfelle, nynorsk, som valgfag. Men sier videre at hun tror ingen ville ha valgt det

Marta: Derfor må vi tvinge det på dem.

Hun er også usikker på om det er den beste bruken av timer. Det er så mye man skal gå igjennom i norskfaget at det er vanskelig å finne tiden. I tillegg nevner hun elevene som allerede sliter med å lære bokmål, og som i tillegg må lære nynorsk

Marta: Da lar vi dem feile i to.

Det hun ser på som en ideell situasjon, var om det var et eget fag på timeplanen, at du deler opp norskfaget og at for eksempel en time i uka er viet til nynorsk. Da får man heller ikke muligheten til å nedprioritere det. For at dette skal gå, må det ifølge Marta komme bedre tilgjengelige ressurser.

Hennes egne holdninger til sidemål er ikke videre positive. Dette er på grunn av at hun ikke mestrer det godt nok, i tillegg til at hun ikke ser hensikten med å lære det. Hun sier også at hun aldri har trengt å skrive et brev på nynorsk. Videre sier hun at med den lille undervisningen de har på skolen, ser det ikke ut til at elevene lærer nok, og hun sliter dermed med å se poenget med å lære dem to målformer.

Holdningene til elevene går mye på det samme. De er generelt lite positive og det henger sammen med mangelen deres på kunnskap. Hun prøver å få dem mer positive ved å si at de er avhengige av den karakteren for å komme seg videre og at de heller burde prøve å hjelpe hverandre til å forstå.

Marta tror elevene setter pris på ærligheten hennes ovenfor nynorsk, hun er ikke spesielt trygg på målformen, og bruker sin egen frustrasjon for å jobbe sammen med elevene om å forstå at de er sammen om problemet. Samtidig hadde hun ønsket at hun hadde bedre kompetanse i faget for å kunne hjelpe elevene mer. Hun vil veldig gjerne ta etterutdanning i nynorsk, og sier at nynorsk er hennes største svakhet som norsklærer.

5.2.1.3 Læreren som sidemållærer

Når vi snakker om utfordringene til dem som har bokmål som sidemål, er det litt vanskelig å få tak i hva hun mener. Hun bruker også betegnelsen sidemål for nynorsk.

Intervjuer: Hvordan tror du det er for de som har motsatt sidemål da? Hva slags utfordringer tror du de møter?

Marta: Jeg har et inntrykk av at det er lettere å gå over fra sidemål til bokmål, men jeg vet ikke. Jeg vet ikke om det er fordi de, i hvert fall viss man har flytta da til et område hvor de bruker bokmål mest at du blir eksponert for det i så stor grad. Men jeg har liksom ikke noe inntrykk av at de to elevene jeg har for eksempel da, at de har noen problemer med bokmål. Så jeg vet ikke egentlig.

Intervjuer: Viss du tenker fra en lærers ståsted da?

- Marta: Ja at viss læreren har et annet sidemål?
- Intervjuer: Ja at viss du tenker på en skole i indre Sogn og Fjordane liksom, hvor det er generelt lite bokmålstalende. Hva er det du tror de møter av utfordringer i sidemålsundervisninga si liksom?
- Marta: Jeg tenker at det sikkert vil bli rart for dialekta deres er mye mer tilnærma sidemål, at det blir en helt annen omstilling for dem å skulle gå over til bokmål skriftlig da for de er ikke vant til å bruke det muntlig da. Talemålet er så mye mer likt da at det blir jo fordel for dem der og da kan det bli utfordringa viss det går andre veien.

Når vi snakker om hvordan de to målformene er likestilt i realiteten, er hun ikke videre positiv til nynorsk.

- Marta: Det er ikke få nok (som bruker nynorsk) til at vi kan kutte det ut

Hun sier blant annet at når det er så mange mennesker som bruker bokmål, burde heller alle lære seg bokmål. Hun ser ikke poenget med å lære nynorsk.

Disse tankene er med videre når vi snakker om framtiden til sidemålsundervisning.

- Intervjuer: Hva tenker du om framtiden da? Til sidemålsundervisning.
- Marta: Jeg hadde skrevet to ting. Og det ene er at det bør gjøres valgfritt fordi det er veldig kjedelig at de liksom ikke har noe de skulle sagt og det blir bare påtvunget. Men så skrev jeg også at en må eventuelt begynne tidligere. Og ikke nødvendigvis i forhold til grammatikken, men i forhold til holdningene. At viss de på barneskolen begynner å snakke om Ivar Aasen og reisene hans rundt, så kanskje de ser mer verdien av det etter hvert oppover i løypa da.

Det er ganske motstridende tanker, men det hun er klar på er at det må skje en endring. Videre sier hun at det kanskje hadde vært mer nyttig å bruke tiden på noe annet enn nynorsk.

- Marta: Viss du kan engelsk og du kan spansk, ikke bruk tid på å lære deg fransk og italiensk. For de er såpass like, du klarer å gjøre deg forstått. Viss du virkelig skal lære deg et annet språk, lær deg heller mandarin eller arabisk. Ikke gå for de som ligner på hverandre. Blir litt sånn med norsk og nynorsk også. I forhold til det store bildet. Trenger vi det?

5.2.2 Jenny

Jenny har jobbet som lærer i 20 år og underviser i kunst og håndverk, spansk, KRLE og norsk på en ungdomsskole. Hun har allmennlærerutdanning og har i tillegg en journalistutdanning samt en master i digital kommunikasjon. På skolen hun jobber er det ikke noen definerte retningslinjer på bruk av målform, men skolen blir ansett som en bokmålsskole i «bokmålsland». Samtidig sier hun at noen lærere bruker nynorsk i andre fag for å få det mer naturlig inn i skolen, som en prinsipp sak.

5.2.2.1 Overordna organisering

Som hovedregel prøver Jenny å ha sidemålsundervisningen godt integrert i norskfaget. På skolen begynner de med sidemålsundervisning på 8. trinn, men elevene er allerede kjent med en del tekster på nynorsk fra barneskolen av. Det er også satt av en fast time i uka til sidemålsundervisning, men hun har gjerne nynorske tekster utenom

Jenny: Skal man ha en novelle, kan man like godt ha en novelle på nynorsk

Dette gjelder også for fagtekster. Men hun påpeker at man trenger ikke å annonsere teksten som en nynorsktekst. På denne måten blir nynorsk mer integrert.

Det hun har hovedvekt på i undervisningen er språket. Hun vil at elevene skal tenke på nynorsk.

Intervjuer: Hva legger du vekt på i sidemålsundervisningen?

Jenny: Jeg legger vekt på språket, på en måte. De må tenke på nynorsk, ikke at de skriver en bokmålstekst for så å oversette den. At elevene selv kan finne veier inn i det, du finner en egen måte å løse det på. Du kan jo liksom gå heelt nynorsk eller du kan finne sånn tilnærma. Så jeg prøver vel å vinkle det litt ut fra sånn de selv snakker og peke på at «det er jo faktisk ikke så langt fra sånn du faktisk sier det» så av og til er nynorsk faktisk nærmere talemålet enn bokmål. Da er det mange som sier sånn «åh er det ikke verre»

Det viser seg dermed at flere elever ikke synes nynorsk er så ille når de ser hvor lett det kan være.

Hun bruker også gjerne talemålet til elever som har dialekter som har enda flere likhetstrekk med nynorsk. Jenny sier at ved å lære to målformer, kan det være lettere å forstå en del dialekter. Hun er redd vi kan bli mer språkfattige om vi bare hadde en målform.

Når det kommer til både planlegging av timer og hvor hun finner inspirasjon, sier Jenny at det er en stor delingskultur innad på skolen, men også i didaktiske grupper på Facebook. Hun bruker også en del nettressurser fra norskbøkene, samt språkspalter. Den ene timen som er dedikert til nynorsk går ofte med til grammatikkundervisning, mens ellers i norskfaget integrerer hun nynorsk på andre måter gjennom saktekster og skjønnlitterære tekster på nynorsk.

Jenny: Har vi to målformer får vi bruke dem.

Elevene hennes har ikke noe spesielt imot sidemål, men mange er generelt uengasjerte i norskfaget. Her sier hun at man bare må finne de oppgavene som engasjerer og bruke språket til å uttrykke det man brenner for.

I spørsmålet om hvilke muligheter og utfordringer som fins i sidemålsundervisningen, sier hun at vi må få ned terskelen på emnet. Vi må få det til å lugge litt mindre. Lærere må ikke bruke sidemålsundervisningen for å straffe, de må «ha det som det er». Dette er tendenser hun føler er typisk for en del norsklærere.

5.2.2.2 Holdninger

Situasjonen vi har med to målformer, sier Jenny er en berikelse for språket. Men hun kunne gjerne tenkt seg noen forandringer. Hun kunne godt tenkt seg kun en karakter i faget, samt en eksamensdag med oppgaver på begge målformer.

Hennes egne holdninger er i hovedsak positive. Hun er klar over situasjonen vi har med to målformer og debatten rundt, og tenker mer over det siden hun er norsklærer. Jenny sier flere må gå litt inn i seg selv for ikke å være negative til nynorsken.

Jenny: Ens egen innstilling går jo inn på elevene.

Videre sier Jenny at man må utfordre seg selv litt, gå litt inn i nynorsken, finne gode forfattere og fremme gode holdninger ovenfor elevene.

Når det kommer til elevenes holdninger, sier hun at de har ganske tilfeldige meninger. De plukker kanskje opp noe hjemme eller ser diskusjoner i media. Da er det sjelden positive framstillinger av nynorsk som kommer fram, og dette er med på å påvirke dem i en negativ retning. Samtidig sier hun at mange har et overraskende godt forhold til nynorsk.

Jenny er også tydelig på at elevene har et stort læringsutbytte av å lære begge målformene.

Intervjuer: Tror du elevene har noe læringsutbytte av å lære både bokmål og nynorsk?

Jenny: Altså jeg er jo språklærer ellers og mener generelt at elever burde utfordres språklig, se sammenhengene, og for noen elever er det en kjempestyrke, å se at de får et større innblikk i språk generelt da med å få det inn fra ulike vinkler og se sammenhengene

Hun er språklærer, og vet at elever har godt av å bli eksponert for flere språk; dette gjelder også sidemålsundervisning. Sidemålsundervisning hjelper elevene til å få et større innblikk i språk generelt. Men hun skulle gjerne ønske at elevene ble eksponert for sidemål tidligere, og sammenligner det med engelskundervisning som man begynner med allerede i 1. klasse. Samtidig sier hun at barn lærer en del engelsk uten å være klar over det gjennom spill og filmer, og hadde ønsket at nynorsken også kom inn gjennom slike «positive kanaler». Her trekker hun fram NRK som et godt eksempel på at det eksisterer, men det kan bli mye bedre.

Noe hun trekker fram som en ulempe i sidemålsundervisningen, og norskundervisningen generelt, er mangelen på god litteratur. Jenny sier at mange elever er språkfattige og hun legger skylden på at mange elever leser alt for lite skjønnlitteratur:

Intervjuer: Leser de mye skjønnlitteratur på nynorsk? Har dere mye i biblioteket?

Jenny: Nei. Lite på biblioteket. Og det å generelt få barn til å lese eller ungdommer til å lese skjønnlitteratur er helt ille. Det er jo unger som ikke seriøst har lest en bok. Det å få gode leseopplevelser er viktig generelt. Jeg føler mange unger er språkfattige generelt sett

5.2.2.3 Læreren som sidemålsopplærer

Jenny føler seg trygg på å undervise i sidemål. Når hun skal rette tekster på nynorsk, har hun først sammen med elevene blitt enige om noen grunnregler. Elevene lærer alle formene som er lov til å skrive nynorsk, men de må holde seg konsekvent til en form når de skriver. Selv er hun ikke spesielt glad i den formen for nynorsk som er veldig tilpasset bokmål, det gjør det vanskeligere å skille dem. Hun tar heller utgangspunkt i det som er «distinkt nynorsk».

Hun synes heller ikke at nynorsk og bokmål i realiteten er likestilt, samtidig påpeker hun at NRK er bevisste. Videre sier hun at det er en dårlig språkkultur i landet og blir oppgitt over hvor mye negativt som blir skrevet på Internett. Jenny trekker også fram det faktum at lesing og skriving skal inn i alle fag, og ser ikke noen grunn til at matteoppgaver ikke kunne vært på nynorsk. Her dukker det opp et problem med at mange lærere ikke er spesielt gode i nynorsk, så det er nok lettere å legge til rette for dette som norsklærer.

I spørsmålet om hvordan Jenny tror det er for dem som har motsatt sidemål, tror hun de føler seg litt diskriminert i forhold til hovedmålet sitt. Jenny tror også det er lettere for dem å finne undervisningsmaterieell til bokmål fordi det er lettere tilgang.

Hun er veldig spent på framtiden til sidemålsundervisningen og gjerne med tanke på nynorsk som sidemål. Hun tror det vil bli gjort en del forenklinger i språket, men hun ønsker seg ikke samnorsk. Eksamensformen vil kanskje også endre seg ned til bare en dag, og bare en karakter i norsk. Samtidig er Jenny redd for nynorsken. Hun vet det er mange sterke krefter som ønsker å avvikle den, men håper ikke at dette skjer.

5.2.3 Oppsummering bokmålsskolene

De to lærerne som er intervjuet på bokmålsskolene har ganske forskjellige meninger og tanker rundt sidemålsopplæringen. Den ene læreren, Jenny, har ganske mye mer erfaring som lærer enn hva Marta har. Samtidig er Jenny mye tryggere på å undervise i sidemål enn hva Marta er.

Uten at vi vet mye om bakgrunnen deres, sier Marta at hun slet med nynorsk selv på barneskolen, og at hun fremdeles sliter med det. Jenny sier ikke mye om dette, men gir ikke uttrykk for at hun har problemer med noen av målformene. Marta er ganske tydelig på sine negative holdninger til nynorsk og sidemålsundervisning, og hun tror heller ikke elevene er noe glad i det, i tillegg til at de fleste elevene sliter med nynorsk. Jenny er ganske positiv til sidemålsundervisningen og kobler det opp mot språklæring generelt, og påpeker at elevene har godt av å møte flere språk og dermed flere målformer.

Jenny og Marta jobber på to ulike skoler, men de ligger nærme hverandre geografisk sett. Talemålet i området er likt, men Jenny og Marta har ulikt syn på talemålsnærhet knyttet til de to målformene. Marta sier at skolen ligger i et typisk bokmålsområde og at det å bruke talemålet som utgangspunkt for å lære nynorsk, er helt uaktuelt. Jenny derimot, sier at hun bruker talemålet mye i sidemålsundervisningen. Hun begrunner dette med at elevene bruker mye -a endinger i talemålet, noe som viser at det kan være likhetstrekk mellom de to målene. Dette har også ført til at elevene har sett litt mer nytteverdien av nynorsk, og at det ikke er så fremmed som de først så for seg.

Jenny og Marta gjennomfører også undervisningen på forskjellige måter. Jenny har satt av en fast time i uka til sidemålsundervisning, da med hovedfokus på grammatikk. Ellers prøver hun å inkorporere nynorsk i den vanlige norskundervisningen ved å bruke noen artikler og noveller på nynorsk. Dette gjør hun for å få inn nynorsk som en mer naturlig del av norskfaget. Marta har hovedfokus på grammatikk når hun underviser i sidemål, men har ikke en fast time i uka satt av til dette, samtidig som hun fremmer et ønske om en slik ordning. Ellers sliter Marta med å finne gode eksempeltekster på nynorsk, og synes dermed at det er ekstra krevende å planlegge en time med nynorsk i fokus.

Når det gjelder framtiden til nynorsk som obligatorisk del av norskfaget i skolen er ingen av dem spesielt positive. Jenny sier at det er store krefter som vil avvikle nynorsken, men før den tid tror hun at det vil skje noen forenklinger i målformen og at ordningen med karakterer som er nå vil forandre seg til bare en karakter i norsk. Marta har to ulike løsninger på «nynorskproblemet»; enten må sidemålsundervisningen begynne mye tidligere slik at det ikke blir så fremmed for elevene når de begynner på ungdomsskolen, eller så burde det bli et valgfag i skolen.

6. Drøfting

Oppgaven min har to hovedområder; praksis og holdninger. Når jeg her skal drøfte resultatene fra intervjuene sammen med relevant teori og tidligere forskning, tar jeg først for meg det som handler om praksisen. Det innebærer blant annet hvordan undervisningen er organisert og betraktninger som går på språket generelt. Deretter tar jeg for meg resultatene som handler om holdninger. Her ser jeg blant annet på hvilken funksjon holdningene har hos lærerne og jeg ser på noe av problematikken rundt koblingen med holdninger og atferd. Jeg ser også på hvordan lærerens holdninger kan være med å påvirke undervisningen og elevenes holdninger og kunnskap

6.1 Praksis i sidemålsopplæringen

Den gjeldende læreplanen LK06 legger opp til mye valgfrihet, og læreren kan undervise på det settet en vil så lenge en kommer igjennom alle læreplanmålene som er gitt. Norsk er det største faget i skolen, og det er her de to grunnleggende ferdighetene «skrivning» og «lesing» har hovedsete. Det blir gitt et spesielt ansvar til norskfaget å ha hovedfokus på disse.

Norskfaget er også todelt i den forstand at det er to likestilte målformer som skal læres. Alle elever, med visse unntak, skal lære begge målformene og være skrivekyndige på begge målformer i løpet av grunnskolen. I opplæringsloven paragraf 2-5 *målformer i grunnskolen*, står det: «Dei to siste åra i grunnskolen skal elevane ha opplæring i begge målformer».

Samtidig skal elevene lære om begge målformene fra de er små, det er læreplanmål helt ned til 2. trinn som omhandler nynorsk og bokmål, og på mellomtrinnet skal de allerede begynne å eksperimentere med å skrive egne tekster på begge målformer. Stortingsmelding nr. 23 *Språk bygger broer* sier også at «På alle trinn blir det fremhevet at elevene skal arbeide med bokmål og nynorsk parallelt i norskundervisningen». (Kunnskapsdepartementet, 2008:39)

Det er ikke noen retningslinjer på hvordan læreren skal gjennomføre undervisningen sin eller hvilke læremidler som skal bli brukt. Dette gjelder all undervisning, også undervisning i sidemål. Det er heller ikke noen retningslinjer på hvordan du som lærer legger opp undervisningen. I norskfaget på ungdomstrinnet er det mange lærere som har en fast time i uka satt av til sidemålsundervisning. Dette er det derimot ikke alle som vet. Marta, som underviser i nynorsk som sidemål, hadde ønske at det fantes en slik ordning med at en time var satt av til sidemål i uka, viss ikke var det så lett å «glemme» å undervise i det. Selv om

læreren har mye valgfrihet når det kommer til undervisningssituasjonen, er det viktig å være klar over ansvaret en har overfor elevene og for å sørge for at de kommer gjennom alle læreplanmålene.

6.1.1 Å skrive konsekvent; hvordan lære elevene om valgfriheten i målformene?

I både bokmål og nynorsk er det en del valgfrihet. Det har vært mange endringer opp igjennom tidene på hvilke former som er lov å skrive og ikke. Nora fra nynorskskolen mener blant annet at det er en «snikbokmålfisering» av nynorsken, og mener at dette er med på å ødelegge den «rette» nynorsken. Denne normen er politisk vedtatt, men Nora er selv veldig konservativ i målet, og ønsker også at elevene hennes skal være det. Dette kommer fram når hun retter tekstene til elevene og kommenterer: «ja, du kan skrive det sånn, men er det god nynorsk?»

Hedda har en annen tilnærming til hvilke former elevene skal bruke. Når hun underviser i sidemål bruker hun ordboka for å vise elevene hvor likt nynorsk og bokmål faktisk kan være. Deretter lar hun elevene velge selv hvilken form de liker best, enten det er konservativt bokmål eller radikalt bokmål. Dette gjelder også i hovedmålsundervisningen, men hun påpeker at når elevene først har valgt, er det viktig at de er konsekvente på den formen.

Jenny, som underviser i nynorsk som sidemål, viser også elevene at det er flere valgfrie former elevene kan velge mellom når de skal skrive. Men hun er også veldig klar på at elevene må holde seg konsekvente til den formen de velger, slik at språket blir bra. Hun prøver også å få elevene til å tenke på nynorsk i stedet for å skrive bokmålstekster for så å oversette dem til nynorsk, for dette blir ofte dårlige tekster.

6.1.2 Talemålsnærhet som utgangspunkt for sidemålsopplæring

I sidemålsundervisningen er det vanlig at lærebøker legger opp til at man skal bruke talemålet som utgangspunkt for å finne ord og uttrykksmåter som kanskje har likhetstrekk med sidemålet, på denne måten blir sidemålet litt mindre fremmed for elevene. Læreplanen har også et mål som dekker dette: «sammenligne talemål i eget miljø med noen andre talemålsvarianter og med de skriftlige målformene bokmål og nynorsk»

(Utdanningsdirektoratet, 2013:8) Lærerne jeg har intervjuet i denne oppgaven underviser i

områder hvor de selv påpeker at talemålet har mange likhetstrekk med hovedmålet som blir brukt.

Felles hos alle tre lærerne i nynorskskolen er at det å bruke talemålet som utgangspunkt for å lære bokmål er håpløst. De sier alle sammen at talemålet er så likt nynorsk at det er vanskelig å finne likhetstrekk med bokmål. Men Åse nevner at hun gjerne kan bruke elever dersom hun har elever som har et talemål som ligner mer på bokmål, gjerne elever med en østlandsdialekt. Hedda bruker seg selv, siden hun har en østlandsdialekt og hun sier til elevene sine: «skriv sånn som jeg snakker».

Hos de to lærerne i bokmålsskolene er det derimot større uenighet. Jenny bruker gjerne talemålet til elevene og seg selv som utgangspunkt for å lære elevene nynorsk. Selv om elevene til å begynne med tror at de snakker veldig bokmålsnært, finner Jenny eksempler i talemålet deres som samsvarer med nynorsk, for eksempel -a endinger. Marta på den andre siden, har aldri hørt om talemålsnærhet som utgangspunkt for å lære sidemål. Videre sier hun at dette uansett er helt uaktuelt med tanke på at dialekten i området er veldig bokmålsnær. Det som er veldig interessant her er at de to skolene hvor disse lærerne jobber ligger veldig nære hverandre, og dialekten er så å si den samme. Marta sier jo tidligere at hun har veldig lite kunnskap i nynorsk, så dette kan være noe av grunnen til at hun ikke ser noen likheter med skriftspråket. Jenny derimot, har i tillegg til god faglig kunnskap mange flere års erfaring enn Marta.

6.1.3 Ressurser i sidemålsundervisningen

Flere av lærerne sier at det er mangel på gode ressurser i nynorskundervisningen. Marta skylder blant annet på skolen, og sier at de ikke kjøper inn godt nok materiell. Videre sier hun at å finne artikler, noveller og andre tekster på nynorsk er veldig krevende og dette gjør at planleggingen av timer til sidemålsundervisningen tar ekstra lang tid. Jenny er egentlig fornøyd, men føler at det mangler en del god litteratur på nynorsk, men at ellers er det greit å finne gode tekster om man bare gidder å lete.

Nynorsklærerne har en tendens til å hele tiden sammenligne seg med bokmålsskolene og sier hva som mangler av gode ressurser i nynorskundervisningen når de skal snakke om sidemålsundervisning. Det kommer også fram noe når de skal sette seg inn i situasjonen til de som underviser i motsatt sidemål.

Åse, mellomtrinns læreren, sier blant annet at det er mangel på gode nettoppgaver på nynorsk. På skolen har de læreverk på nynorsk, men flere av nettstedene til læreverkene er kun på bokmål. Noen av læreverkene de har på nynorsk er også dårlig skrevet. Hun beklager ofte ovenfor elevene at det er dårlig nynorsk i lærebøkene fordi hun ser at tekstene bare er oversatt fra bokmål til nynorsk, og da blir det ikke en god flyt i språket.

6.1.4 Er bokmål lettere enn nynorsk?

Nynorsk og bokmål er begge likestilte målformer, men i det daglige blir vi mye mer eksponert for bokmål enn nynorsk. Det meste som blir skrevet i sosiale medier, i nyheter og skjønnlitteratur er skrevet på bokmål. For mange er det eneste stedet man møter nynorsk, uten at man oppsøker det, NRK og sidemålsundervisningen på skolen.

For nynorskskolene er dette positivt med tanke på sidemålsundervisningen, alle lærerne sier at elevene får utrolig mye gratis av at de blir eksponert for så mye bokmål. Men for hovedmålsopplæringen kan dette være en negativ ting. Nora sier blant annet at elevene er veldig glade i sidemålsundervisning for da får de lov til å skrive «de enkle orda», de orda som de kan og hører rundt seg, ikke ord som «røynda». Dette blir jo koblet opp mot talemålet; elevene i nynorskskolen er vant til å kunne skrive ganske likt talemålet sitt når de skriver nynorsk, men ord som for eksempel «røynda» er det ikke mange som bruker i dagligtalen og da er lett å tenke at bokmål er lettere. Men samtidig nevner Jansson og Traavik (2014:164) at «om lag 70% av orda i ei norsk tekst vil ha felles skrivemåte i ein bokmåls- og ein nynorsktekst».

Nora kommer også med en antagelse om at det er morsommere for elevene å skrive overskrifter på bokmål, at «nynorsk blir litt traust». Når Nora kommer med en slik påstand, kan det også være med på å påvirke elevene til å tro at nynorsk er litt traust og ikke et bruksspråk som engasjerer på samme måte som bokmål. Til at hun selv ønsker at elevene skal bli nynorskforkjempere som henne selv, er dette et dårlig utgangspunkt. Alle tre lærerne fra nynorskskolen sier også at elevene i hovedsak leser skjønnlitteratur på bokmål, viss de i det hele tatt leser skjønnlitteratur. Men om man bruker litt tid på å lete, fins det mye bra litteratur på nynorsk. Nynorsksenter.no har for eksempel mye gratis materiell ute og lister over god litteratur på nynorsk for elever i alle aldre. Åse sier at dette er et stort problem og påpeker

blant annet at de fleste lettlestbøkene er skrevet på bokmål. Hun sier også at for de elevene som allerede sliter med lesing og skriving er det lettere å skrive på bokmål.

Marta fra bokmålsskolen ser lite poeng i at elevene skal lære seg nynorsk og sier blant annet at hun selv aldri har hatt nytte av det. Videre sier Marta at når majoriteten bruker bokmål, hvorfor skal vi lære nynorsk da? Dette kan sees i sammenheng med hva to lærere har sagt tidligere; Hedda sier at nynorsk er et lite språk, og Nora sier at det er et stort språk sett i verdenssammenheng. At det er et stort språk i verdenssammenheng kan vi tolke som at et språk er levende så lenge det blir brukt av to personer. I følge SNL er det mellom 10 og 15 prosent av nordmenn som bruker nynorsk som sitt skriftspråk. Marta ønsker seg ett skriftspråk, men er det god nok grunn til å kvitte seg med et skriftspråk bare fordi majoriteten bruker et annet?

6.1.5 Blir man smartere av å lære flere «språk»?

Jeg spurte lærerne om de mener elevene har noe læringsutbytte av å lære to målformer. Det å lære to målformer, eller to skriftspråk, kan sammenlignes med å lære flere språk.

Internasjonal forskning viser at man blir bedre på å oppfatte språklige uttrykk ved å bruke flere språk, og Vulchanova sier at man ser de samme gevinstene hos mennesker som skriver både bokmål og nynorsk. Dette ser det også ut til at de fleste av intervjuobjektene mine er enige i. Flere av dem er lærere i flere språk og ser nytten av det å lære flere språk og kobler det opp mot sidemålsundervisning. Åse som i hovedsak jobber på mellomtrinnet, har også timer i tysk på ungdomstrinnet og hun ser stor nytte av å lære flere språk, og sier at «det utvikler hjernen din så du blir faktisk glupere av å kunne flere språk». Nora viser også til forskning på emnet og sier at elevene har et stort utbytte av å lære begge målformene.

Det som kan nevnes her er at det å kunne flere språk innebærer å kunne bruke det uten vanskeligheter. Det kan kanskje tenkes at det å begynne undervisningen i sidemål så sent som i 9. klasse kan gjøre at elevene ikke blir så trygge i sidemålet sitt og da kommer ikke nytten av å kunne «flere språk» fram. Det er kompetansemål helt ned til 2. trinn, men for mange kommer ikke sidemålsundervisningen før de begynner på ungdomsskolen. Her tenker jeg mest på de som har nynorsk som sidemål. Marta mener blant annet at det å lære nynorsk på ungdomstrinnet er alt for sent og at det er for lite undervisning på sidemål og det resulterer i at elevene har glemt det meste de har lært når de igjen begynner med undervisning i sidemål

etter en lang periode uten. Hedda kommer jo blant annet med et ønske om å ha lærebøker på både nynorsk og bokmål fra elevene er helt små, slik at de blir vant til å se begge målformene i bruk og de blir vant til å skrive begge. På denne måten hadde vi sluppet problemet med at sidemålet kommer som et sjokk på elevene når de begynner på ungdomstrinnet.

Når det kommer til det å lære flere språk, har Marta en radikal tanke; hun mener at vi heller burde bruke tiden på å lære noe annet enn nynorsk. Nynorsk og bokmål er to skriftspråk innenfor samme språk, så du kommer til å gjøre deg forstått uansett, og hun sammenligner dette med å lære andre språk og sier at om du kan engelsk og spansk; ikke bruk tiden på å lære fransk og italiensk, du kan klare deg med de to første, og om du skal lære deg et nytt språk, velg da heller mandarin eller arabisk. Og hun avslutter det hele med spørsmålet; trenger vi nynorsk?

6.2 Holdninger

I holdningsteorien blir det trukket fram som et viktig moment at atferd og holdning ikke nødvendigvis er knyttet sammen. Det er derfor viktig å ikke trekke for raske slutninger når man skal forske på holdninger. Det er mange skjulte holdninger; holdninger som endrer seg og holdninger som er overfladiske. Det er også vanskelig når man spør en person om hvilke holdninger den har til et tema å vite om den snakker sant. Det er også vanskelig å få tak i alle meningene til personen, spesielt i dette tilfellet hvor det er snakk om et intervju på rundt en halvtime. Holdningene kan formes etter spørsmålene som blir stilt, dagsformen til informanten og hva som har blitt snakket om i media de siste dagene. Alt dette og mer kan være med på å si noe om holdningene som kommer fram i akkurat det gitte tidsrommet jeg intervjuet hver lærer.

Når jeg i denne oppgaven snakker med norsklærere om temaet sidemålsopplæring, kan holdningene deres være påvirket av det faktum at de er norsklærere. Det kan være litt tabu å si at man har sterke meninger rundt sidemålsopplæring eller målformene generelt. Sidemålsopplæring er et tema som engasjerer mange, og noen kan være redde for å uttrykke sine egentlige meninger.

6.2.1 Holdninger og atferd

Garrett (2010) sier at vi skal være forsiktige med å koble holdninger og atferd sammen og viser til en del forskning hvor vi ser at det ikke alltid er en kobling. Men samtidig er holdninger satt sammen av en kognitiv, en affektiv og en konativ komponent og det er da snakk om tankene, følelsene og handlingene våre, selv om det kan variere i hvilken grad de ulike komponentene er til stede i holdningen. Et godt eksempel på hvor disse komponentene ikke samhandler helt kan vi se hos Nora. Hun har veldig sterke følelser når det er snakk om nynorsk; hun er en sterk forkjemper for nynorsk og ønsker at elevene også skal bli forkjempere. Men ved å si at elevene liker bokmål for da kan de «skrive de enkle orda» underbygger hun nynorsken. Også ved å være ganske hard i tilbakemeldingene på nynorsktekstene til elevene hvor hun påpeker «er dette god nynorsk?» kan hun gjennom handlingene sine påvirke elevenes holdninger negativt.

6.2.2 Lærerens tanker om elevenes holdninger

I undersøkelsen «Betre sidemålsundervisning i Bærum» ble det forsket på læreres perspektiv på sidemålsundervisning. Her kom det blant annet fram at halvparten av lærerne ikke mente det var en fordel at elevene lærte både nynorsk og bokmål i skolen. 40% svarte også at de ikke var engasjerte i å lære elevene nynorsk. I spørsmålet om hvem som påvirket elevenes holdninger til bokmål og nynorsk var det kun 9% av lærerne som mente de var den faktoren som påvirket elevene mest. Dette er ganske skremmende tall. Sidemål er et fag som skal læres i skolen, og det er læreren som er den viktigste personen for at elevene skal lære noe. Heldigvis stemmer ikke disse svarene godt overens med mine informanter, men det er flere som nevner media som største påvirkner, og deretter foreldrene. Hedda har etter hvert blitt ganske klar over at hun har en stor påvirkningskraft på elevene. Læreren skal være et forbilde for elevene og ved å fremme dårlige holdninger, kan dette smitte av på elevene. Barn er lett påvirkelige, og læreren må være klar over at holdningen som kommer fram i sidemålsundervisningen påvirker elevene. Skolen er også stedet hvor elevene i størst grad møter sidemålet sitt.

Marta ser lite nytte i å lære både nynorsk og bokmål, hun er også lite engasjert, men hun tror hennes egne holdninger til emnet er med på å påvirke elevene i en positiv retning. Hun sier at «de lider sammen» om å lære seg sidemål. Selv om min undersøkelse ikke kan si noe om hvordan situasjonen er generelt blant lærere i landet, så var det faktisk en av fem som jeg intervjuet som selv sa at hun hadde dårlig kunnskap om og negative holdninger til sidemål.

Og i undersøkelsen som ble gjennomført i 2003-2005, var det 40% som ikke var engasjerte i å undervise i sidemål. Dette er skremmende tall.

6.2.3 Holdningers funksjon

Bunkholdt (1989) nevner fire ulike funksjoner holdninger kan ha. Hos de tre lærerne fra nynorsksskolen er *verdifunksjonen* framtrедende. Dette er blant de mest stabile holdningene vi har. Ved å uttrykke disse holdningene, uttrykker individet sine sentrale verdier. For disse tre lærerne, *Hedda*, *Nora* og *Åse*, har holdningene deres til nynorsk blitt en kampsak. De snakker med elevene sine om sidemålsdebatten, og hvordan nynorsk ofte blir ansett som det samme som sidemål i disse debattene. De får elevene sine med på å kjempe for nynorsken. Hedda sier blant annet at det har blitt en prinsippsak.

Holdningene til Marta ser ut til å stamme fra *kunnskapsfunksjonen*. Disse holdningene har mulighet til å endre seg dersom individet får ny kunnskap om emnet. Marta sier selv at grunnen til at hun ikke liker å undervise i sidemål er at hun ikke kan det selv og ser ikke læringsutbytte av å lære det. Holdningene til Jenny kan se ut til å ha en *verdifunksjon*, uten at hun er forkjemper på samme måte som nynorsklærerne. Verdien hennes er knyttet til det faktum at hun er lærer. Bunkholdt (1989) nevner ulike måter vi tilegner oss holdninger på. En av disse prosessene er *integrering*, som handler om at individet gjerne starter med å identifisere seg med en gruppe, men etter hvert blir holdningene mer tilpasset og integrert i individet. Dette kan stemme overens med holdningene til Jenny, siden hun gjennom sin lærerpraksis har blitt mer klar over språksituasjonen og sine egne holdninger til nynorsk og sidemålsundervisning.

6.2.4 Holdninger som input og output

Garrett nevner to funksjoner holdninger kan ha, input og output. Videre påpekes det hvor viktig disse funksjonene er når vi skal lære språk og at for å få den optimale situasjonen, må disse funksjonene jobbe sammen. For å kunne si noe om dette i denne undersøkelsen, må jeg se hva lærerne har sagt om elevenes holdninger til sidemålsundervisning og se hva læreren gjør for å skape gode holdninger hos elevene ved å få dem til å til å oppnå suksess. Hedda sier at elevene generelt har et godt forhold til sidemålsundervisning og begrunner dette med at

elevene synes det er lett. Input faktoren til sidemål er allerede på plass hos elevene hennes. Videre får elevene også gode karakter i emnet, noe som gjør at elevene også bygger gode holdninger videre ved at de får økt motivasjon på grunn av gode resultater. Her ser vi den optimale situasjonen i hvordan de to funksjonene arbeider sammen. Elevene utvikler gode holdninger til faget som igjen kan føre til gode resultater.

Et eksempel hvor denne dualiteten ikke er til stede ser vi i intervjuet med Marta. For det første sier hun at ingen av elevene hennes har positive holdninger til sidemål, det er ingen av elevene som ser poenget med å lære det og hun bygger opp under disse holdningene ved å selv si at hun ikke ser poenget. Så input faktoren er ikke til stede hos elevene, og Marta som lærer, hjelper heller ikke elevene med å utvikle positive holdninger. Videre på output faktoren sin side er det heller ikke et positivt bilde. Elevene sliter med sidemålsundervisningen og det Marta sier til dem for å øke motivasjonen er at de trenger karakteren for å komme seg videre i livet. Her får altså elevene ikke inn noen positive holdninger fra noen hold.

Disse eksemplene kan være med på å vise forskjellen på holdninger til de to ulike sidemålene. Hedda underviser i bokmål som sidemål og sier at elevene er så vant til bokmål at det ikke er et stort problem for dem å lære det. Marta underviser i nynorsk som sidemål og hun selv og elevene har dårlige holdninger til nynorsk, og Marta sier blant annet at det er på grunn av mangelen på kunnskap og at hun ikke ser poenget med å lære det. Det kan ha noe med at hun ikke ser nynorsk nok i hverdagen til at hun ser at det er et språk som er i bruk.

På den annen side kan jeg ikke si sikkert at dette er en typisk forskjell mellom holdninger til bokmål som sidemål og nynorsk som sidemål. Jenny som også underviser i nynorsk som sidemål, sier at hun prøver å få ned terskelen på sidemålsundervisningen, altså at hun vil prøve å gjøre det mindre negativt. Hun vil gjøre sidemålet til en mer integrert del av norskfaget, slik at det ikke blir så ille når elevene først møter nynorsk. Hun sier at mange av elevene har negative holdninger hjemmefra, men at flere av dem ser at det ikke er så ille når de først skriver nynorsk, og finner ut at det ikke var så vanskelig. Her ser vi output funksjonen i aksjon, men input funksjonen er noe verre å få fram hos elevene. Og det er kanskje dette som er mer typisk for de som har nynorsk som sidemål. Det er flere negative holdninger fra starten av som gjør det vanskelig å få elevene til å ville jobbe med nynorsken, noe som dermed gjør at de negative holdningene forblir negative.

6.2.5 Den profesjonelle læreren

I stortingsmeldinger, i opplæringsloven, i læreplaner, tidligere forskning og annen teori påpekes det hvor viktig kompetansen til læreren er for elevenes læring. Alle lærerne jeg har snakket med har den formelle kompetansen som trengs for å undervise i norsk.

Det er imidlertid ikke bare den kunnskapen man lærer på universitet og høyskole som er relevant når du skal undervise. Det er også snakk om kunnskapen man utvikler som lærer og som blir lært i samarbeid med andre lærere på skolen. Borg (2006) snakker også om hvor viktig det mentale livet til læreren er. Alt som skjer i hodet til læreren er viktig for undervisningen; erfaring, holdninger og kunnskap om elevene er alle sammen med på å forme læreren og undervisningen til læreren.

Marta sier selv at hun ikke er spesielt god i nynorsk; i grunnskolen var hun ikke spesielt god, og når hun senere begynte på lærerutdanningen ble det ikke noe bedre. Det kom blant annet fram i intervjuet med Marta at det ikke var noe fokus på nynorsk i lærerutdanningen, og at de fikk beskjed om at dette måtte de lære på egenhånd. Med bakgrunn i dette sliter hun med å undervise i sidemål. Når læreren ikke kan stoffet sitt, hvordan skal elever lære det da? Hun sier til elevene sine at de får slite seg gjennom emnet sammen. Det er et krav at læreren har kompetanse i det de skal undervise og her er det helt tydelig mangel på kunnskap hos læreren. Læreren skal veilede elevene, hun skal lære dem stoffet. Opplæringslovens paragraf 1-1 nevner ord som engasjement, lærelyst, utforskartrøng. Men hvordan skal elevene oppnå dette når læreren ikke er der for å fremme det?

6.2.6 Framtiden

Tar vi utgangspunkt i den siste politiske debatten på emnet, kan det se ut som vi går mot en endring i norskfaget med en karakter i norsk. Dette er noe alle lærerne også forutså da jeg spurte dem om fremtiden til norskfaget. På et annet punkt var ingen av dem spesielt positive til fremtiden til nynorsk. Selv om de sier at det vil ta lang tid, sier blant annet Hedda at det kan bli for mye med to språk.

For at vi skal beholde sidemålet og nynorsk trengs det en holdningsendring blant folk generelt. Mange barn kommer inn i skolen med negative holdninger til sidemål, eller gjerne nynorsk. Barna oppfatter negative holdninger fra foreldre, fra eldre søsken, media og til og

med fra sin egen norsklærer. Budal (2015) påpeker blant annet at det må skje en holdningsendring til språket og da nynorsk spesielt. Nynorsk er en minoritet språkmessig og elever som har nynorsk som sitt hovedmål må ofte forsvare seg i forhold til målformen sin. Når vi har to likestilte skriftspråk, skal det ikke være slik. Budal (2015) sier videre at for at det skal skje en holdningsendring, må vi endre de tre grunnkomponentene i holdningene: kognitiv, affektiv og konativ. Med andre ord betyr det at vi må endre tankene, følelsene og handlingene våre overfor språket.

7. Avslutning

7.1 Konklusjon

I en kvalitativ undersøkelse som denne, hvor jeg er ute etter de individuelle tankene og meningene til hver enkelt lærer, er det vanskelig å komme med en klar konklusjon. Målet mitt med oppgaven er å belyse temaet sidemålsundervisning fra et lærerperspektiv. Jeg vil få tematikken om holdninger til sidemål på dagsorden og se hvordan det faktisk står til i skolen.

Innledningsvis formulerte jeg noen forskningsspørsmål og disse vil jeg nå se om jeg har klart å besvare. Utover dette vil jeg se om det er noen interessante funn som har dukket opp underveis.

- Hvordan blir sidemålsundervisningen gjennomført av lærere som underviser i henholdsvis nynorsk og bokmål som sidemål?

Det er veldig individuelt hvordan de ulike lærerne gjennomfører undervisningen sin, men det som er interessant er å se hvilken tilnærming lærerne bruker for å lære elevene sidemål. Det som er felles hos 4 av de 5 lærerne er at de ikke bruker talemålet som utgangspunkt. Dette er kjent fra mange lærebøker i tillegg til at det er kompetansemål allerede fra mellomtrinnet.

Innenfor samme tema med tilnærming kommer det også fram interessante tanker fra lærerne når det er snakk om valgfrihet i språket. Både i nynorsk og i bokmål er det en konservativ og en radikal form, og det er helt frivillig å velge hvilken form du vil bruke. Et eksempel som er relevant her er hvordan Nora i nynorskskolen presenterer dette for elevene, men da i hovedsak i hovedmålsopplæringen. Her er hun veldig klar på hva som er «god nynorsk» og vil at elevene skal skrive slik, og det er en veldig konservativ nynorsk. Hedda har en annen tilnærming hvor hun lar elevene prøve seg fram og finne ut hva de liker best. Det er ulikt hvordan elever lærer; når elevene finner ut om de vil skrive radikalt eller konservativt, er det med på å utvikle deres språksyn ved at de ser at det er flere valgfrie former og at de kan velge om de vil skrive på en måte som ligner hovedmålet sitt eller en form som skiller seg veldig ut fra hovedmålet sitt.

- Hva vektlegger de ulike lærerne i sidemålsundervisningen?

På nynorskskolen har alle lærerne sidemålsundervisning veldig sporadisk, og når de underviser i sidemål har de lite fokus på grammatikk, dette begrunner alle sammen med at elevene kan veldig mye allerede i tillegg til at de generelt får bedre karakter i sidemål enn hovedmål.

På bokmålsskolen har vi Jenny som sier at hun har hovedfokus på språket og at hun vil få elevene til å tenke på nynorsk og ikke ta utgangspunkt i bokmål. Samtidig har hun en time i uka dedikert til grammatikk på sidemålet. Marta hadde ønsket at det fantes en slik ordning hvor hun kunne hatt en time i uka satt av til sidemålsundervisning, for hun føler at det ofte kan gå flere uker før hun plutselig kommer på at de må ha sidemålsundervisning igjen. Og det er kanskje på tide at noen sier til henne at dette er helt og holdent opp til henne selv.

- Hvilke holdninger har lærere til sidemål?

Når det kommer til holdninger så er det som sagt vanskelig å kunne si noe helt sikkert om disse, de kan variere ut fra hva man har hørt i det siste, hva som har vært i media eller det faktum at noen spør deg om holdningene dine.

Men i denne undersøkelsen er 4 av 5 lærere veldig positive til sidemålsundervisning og de begrunner det med at elevene har et godt læringsutbytte av å lære flere språk. Men det er ett klart unntak blant informantene mine; Marta er veldig negativ til sidemålsundervisning og nynorsk generelt. Når hun blir bedt om å sette seg inn i situasjonen til lærere som underviser i motsatt sidemål enn seg selv, bruker hun termene bokmål og sidemål, og sier at «de har jo sidemål som hovedmål». Hun ser heller ikke poenget med å lære to skriftspråk selv og vil heller ikke tvinge det på elevene.

- Hva tror lærerne påvirker elevenes holdninger til sidemål, og kan lærerens holdninger og atferd påvirke holdningene til elevene?

Det er stor enighet blant de fem lærerne om at media spiller en stor rolle for elevenes holdninger til sidemål. Videre sier de at også foreldrene og politiske debatter har en påvirkning på dem. Lærerne er mer usikre på hvordan de selv påvirker holdningene til elevene. Hedda har i de siste årene blitt mer klar over sin egen påvirkningskraft og bruker dette for å få elevene sine til å bli nynorskforkjempere.

Videre kan atferden til lærerne og lærerens kunnskap være med å påvirke holdningene til elevene. Nora er blant annet med på å snakke ned nynorsken når hun sier at «det er mer fengende å skrive overskrifter på bokmål. Nynorsk blir litt traust». Dette kan ubevisst være med på å sende et budskap til elevene om at bokmål er mer fengende og lettere enn nynorsk. Marta sin store mangel på kunnskap innenfor nynorsk er også klart med på å påvirke elevene. Læreren skal ha kompetanse i faget sitt og være en motivator for elevene. Ved å si at hun ikke kan det, og ikke ser poenget med å lære det og at hun sier til elevene sine «at de får slite seg gjennom emnet sammen» skaper ikke dette et veldig bra utgangspunkt for læring eller å danne gode holdninger hos elevene.

- Er det noen tydelige forskjeller i holdningene til lærere som underviser i nynorsk som sidemål og lærere som underviser i bokmål som sidemål?

En tidligere undersøkelse som ble gjort på læreres holdninger og praksis i sidemålsundervisningen som jeg presenterte i innledningen, var det tydelige forskjeller mellom lærere som underviste i nynorsk som sidemål og bokmål som sidemål. De som underviste i bokmål som sidemål var generelt fornøyd med situasjonen, mens lærere som underviste i nynorsk som sidemål sa flere at de ikke hadde god nok faglig kunnskap, og flere mente at elevenes motivasjon for faget var så lav at det var vanskelig å undervise i.

I min undersøkelse er det ikke så tydelige forskjeller mellom de to områdene og dette kan ha noe med at jeg kun har intervjuet fem lærere. Men samtidig er det da her 1 av 5 lærere som har utrolig dårlige holdninger og kunnskaper om sidemålet nynorsk. Og selv om dette ikke kan si noe om majoriteten, så er det skremmende at noen norsklærere faktisk har disse holdningene ovenfor et av våre to likestilte skriftspråk.

7.2 Forslag til videre forskning

Denne oppgaven har vært en liten start på å forske på holdningene lærere har til sidemålsundervisningen. Jeg har kun tatt for meg en liten del av dette feltet og gjennomført en kvalitativ studie av fem lærere. Det har vært forsket på dette tidligere, men det begynner å bli en del år siden.

Jeg foreslår en nasjonal gjennomgang av holdningene lærere har til sidemålsundervisning. Dersom det viser seg å være negative holdninger, må det gjøres noe for å skape en holdningsendring på nasjonalt plan. I forbindelse med dette burde det også være en kartlegging av læreres kunnskaper rundt sidemål. Dersom læreren ikke kan faget sitt godt nok, kan det gå ut over elevenes læring.

En ting som kom fram i mine undersøkelser uten at det var det jeg skulle ha fokus på, var også nynorsklærerens tanker om hovedmålsopplæringen. Det kom fram hos de tre lærerne jeg intervjuet at de fleste elevene gjorde det bedre i sidemålet sitt som altså er bokmål. Derfor burde det kanskje generelt bli gjort noen tiltak i forhold til nynorskundervisning, både som hovedmål og som sidemål.

Flere av lærerne nevner også at det er tidkrevende å planlegge undervisning i nynorsk basert på mangel av ressurser. Faktum her er at det faktisk fins veldig mye stoff på nynorsk. Det er faktisk ganske mye skjønnlitteratur som blir skrevet på nynorsk for barn, men det kan virke som dette kanskje ikke blir markedsført godt nok for lærere.

7.3 Min framtidige praksis

Jeg er oppvokst med nynorsk som hovedmål og var egentlig ikke så fornøyd med det; jeg ville helst skrive på bokmål. Men etter at jeg flyttet hjemmefra og begynte på universitetet har jeg blitt litt mer nynorskforkjemper. Nynorsk er et levende språk, det er mennesker som bruker det, men i det daglige hører jeg mye negativt om dette skriftspråket. Det var litt med bakgrunn i dette at jeg ville sette fokuset på sidemålsundervisningen og nynorsken. For til og med blant medstudenter som studerer norsk hører jeg negative kommentarer om nynorsk og hvor vanskelig det er å skrive.

Når jeg nå etter hvert begynner å jobbe som lærer, kommer jeg mest sannsynlig til å jobbe på en skole hvor majoriteten av elevene har bokmål som hovedmål. Jeg vil gjøre mitt beste for at elevene mine skal ha et positivt forhold til nynorsk og jeg vil at de skal se at det ikke er så vanskelig når man først lærer å kjenne språket. I tillegg vil jeg hevde at for at elevene skal lære nynorsk, eller bokmål, for den saks skyld, må elevene bli vant til å møte skriftspråket i andre sammenhenger enn kun i sidemålsundervisningen i norskfaget. Begge målfomene må bli mer integrert i skolehverdagen til elevene slik at de kan få et større læringsutbytte ved å lære både bokmål og nynorsk.

Litteraturliste

- Borg, Simon. (2006). *Teacher Cognition and Language Education*. London: Continuum
- Borg, Simon. (2009). *Introducing language teacher cognition*. Nedlastningsdato (26.03.19) fra: <http://www.education.leeds.ac.uk/assets/files/staff/borg/Introducing-language-teacher-cognition.pdf>
- Budal, Ingvil Brügger. (2015). Vil du ha unbrako-nøkkelen min? IKEA, Dewey og verdiaukande haldningsendringar. I Eiksund, Hjalmar & Fretland, Jan Olav (red.). *Nye røyster i nynorskforskinga*. (s.92-104) Danmark: Samlaget
- Bunkholdt, Vigdis. (1989). *Lærebok i psykologi*. (utg.3) Oslo: Tano
- Fjørtoft, Henning. (2014). *Norskdidaktikk*. Bergen: Fagbokforlaget
- Forskrift om plan for grunnskolelærerutdanning, trinn 5-10. (2016). Forskrift om rammeplan for grunnskolelærerutdanning for trinn 5-10 (FOR-2016-06-07-861). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2016-06-07-861>
- Garrett, Peter. (2010). *Attitudes to language*. New York: Cambridge University Press
- Guldbrandsen, Ole Alexander & Karlsen, Asgjerd Vea. (2015) Didaktikk og vurdering for læring. I Høihilder, Eli Kari & Guldbrandsen, Ole Alexander (red.). *Pedagogikk og elevkunnskap i grunnskolelærerutdanningen*. (s.70-84). Oslo: Gyldendal Akademisk
- Imsen, Gunn. (2015). *Elevens verden. Innføring i pedagogisk psykologi*. (utg.5). Oslo: Universitetsforlaget
- Jacobsen, Dag Ingvar. (2016). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. (utg.3) Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Jahr, Ernst Håkon. (2015). *Språkplanlegging og språkstrid. Utsyn over norsk språkhistorie etter 1814*. Oslo: Novus forlag
- Jansson, Benthe K & Traavik, Hilde. (2014) Skrivning og lesing på bokmål og nynorsk. I Jansson, Benthe K & Traavik, Hilde (red.). *Norskboka 2. Norsk for grunnskolelærerutdanning 1-7* (159-170) Oslo: Universitetsforlaget
- Kirke- utdannings- og forskingsdepartementet. (1996). Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen. Oslo: Nasjonalt læremiddelsenter

Kulturdepartementet. (2008). *Mål og meining – Ein heilskapleg norsk språkpolitikk* (St. meld. nr 35 (2007-2008)) Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-35-2007-2008-/id519923/>

Kunnskapsdepartementet. (2004). *Kultur for læring* (St. meld. nr. 030 (2003-2004)) Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-030-2003-2004-/id404433/>

Kunnskapsdepartementet. (2008). *Språk bygger broer – språkstimulering og språkopplæring for barn, unge og voksne* (St. meld. nr. 23 (2007-2008)) Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-23-2007-2008-/id512449/>

Kunnskapsdepartementet. (2011). *Motivasjon – Mestring – Muligheter - Ungdomstrinnet* (Meld. St. 22 (2010-2011)) Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-22-2010--2011/id641251/>

Kunnskapsdepartementet. (2015) *overordnet del – den generelle delen av læreplanen*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/generell-del-av-lareplanen/>

Lyngsnes, Kitt & Rismark, Marit. (2014). *Didaktisk arbeid*. (utg.3). Oslo: Gyldendal Akademisk

Mæhlum, Britt & Røynealand, Unn. (2015). *Det norske dialektlandskapet. Innføring i studiet av dialekter*. Latvia: Cappelen Damm Akademisk

Nordal, Anne Steinsvik. (2007). Sugne på sidemål. I Nordal, Anne Steinsvik (red.). *Betre nynorskundervisning. Skrifter frå nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa*. (s.9-15) Volda: Egset trykk

Nordal, Anne Steinsvik. (2011) Nynorsk som hovudmål. I Jansson, Benthe Kolberg & Skjong, Synnøve (red.) *Norsk = Nynorsk og bokmål. Ei grunnbok om nynorsk i skolen*. (s.109-136) Norway: Det Norske Samlaget

Nordlie, Jahr & Vikør (2019, 26.feb). Språk i Norge. Hentet fra https://snl.no/spr%C3%A5k_i_Norge

Opplæringslova. (1998). Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (LOV-1998-07-17-61) Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>

Ruud, Solveig. (2017, 11.jan.). Høyre vil ha forsøk med færre fag i videregående. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/yw3R2/Hoyre-vil-ha-forsok-med-farre-fag-i-videregaende>

Rydland, Sølve. (2013, 28.aug.). Sidemål skapar angst og hat. *NRK*. Hentet fra <https://www.nrk.no/hordaland/duell-om-sidemal-1.11208383>

Skjong, Synnøve. (2011) Lærarkompetanse: nøkkelen til god nynorskopplæring. I Jansson, Benthe Kolberg & Skjong, Synnøve (red.) *Norsk = Nynorsk og bokmål. Ei grunnbok om nynorsk i skolen*. (s.77-109) Norway: Det Norske Samlaget

Språkrådet. (2012, 13. nov.). Å skrive både nynorsk og bokmål hever språkkompetansen. Hentet fra <https://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/hva-skjer/Aktuelt/2012/A-skrive-bade-nynorsk-og-bokmal-hever-sprakkompetansen/>

Statistisk sentralbyrå (2019) Hentet 01.04.19 fra <http://www.ssb.no/statbank/sq/10020924/>

Statistisk sentralbyrå (2019) Hentet 01.04.19 fra <http://www.ssb.no/statbank/sq/10020923/>

Svartdal, Frode. (2018, 8. jun). Holdning. Hentet fra <https://snl.no/holdning>

Teigen, Knut Åge. (2007) «Betre sidemålsundervisning i Bærum» Eit prosjekt av og for lærarar. I Høgskulen i Volda. *Skrifter frå Ivar Aasen-instituttet*. Nr. 26 *Språk og identitet*. (s.134-143) Volda: Egset trykk

Torp, Arne & Vikør, Lars S. (1994). *Hovuddrag i norsk språkhistorie*. (utg.2). Norway: Ad Notam Gyldendal

Utdanningsdirektoratet. (2013). *Læreplan i norsk (NOR1-05)*. Hentet fra <https://www.udir.no/kl06/NOR1-05>

Utdanningsdirektoratet. (2019, 26.feb). Skolenedleggelse: Færre og større skoler i dag enn for ti år siden. Hentet fra <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-grunnskole/skolenedleggelsefarre-skoler-og-storre-skoler-i-dag-enn-for-ti-ar-siden/>

Vedlegg

Vedlegg 1: informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet ” Sidemålsopplæring på ungdomstrinnet – holdninger og praksis”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan sidemålsundervisningen blir gjennomført i et utvalg klasser på ungdomstrinnet, og belyse hvilke tanker, holdninger og kunnskaper som ligger til grunn for den konkrete undervisningen fra et lærerperspektiv. For å se om det er noen generelle tanker om sidemålsundervisning i skolen, vil jeg også snakke med noen lærere på 7. trinn for å se hvordan dette blir brukt på lavere trinn. Datamaterialet til prosjektet skal hentes fra både skoler der nynorsk er sidemål og skoler der bokmål er sidemål. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med prosjektet er å belyse sidemålsopplæringen i skolen, med hovedfokus på ungdomsskolen hvor elevene har egen karakter i sidemål. For å få fram tanker rundt dette vil jeg samle inn informasjon gjennom intervju med norsklærere fra skoler som har både bokmål og nynorsk som sine sidemål. Jeg vil se på hvordan undervisningen konkret blir organisert og gjennomført av et utvalg lærere, samt finne ut hvilke overordnede tanker og vurderinger ulike skoler eventuelt står for når det gjelder akkurat sidemålsopplæring. Jeg vil også se på hvilke holdninger lærere har til sidemålsundervisning. Dette er en masteroppgave som skal gjennomføres i løpet av høsten 2018 og våren 2019.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Agder er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg vil snakke med norsklærere som underviser på både 7. trinn og ungdomstrinnet. For at skolene skal være nokså like hverandre vil jeg ta for meg grunnskoler hvor man har elever fra 1-10. klasse på en skole. Grunnen til at jeg vil ha med en lærer fra 7. trinn er for å se hvordan sidemål eventuelt blir inkludert i skolen allerede på barnetrinnet. Fra ungdomsskolen vil jeg intervjuer to lærere som underviser i norsk og da også sidemål. Det blir da til sammen seks lærere som skal intervjues. For å tydelig få fram ulikhetene eller likhetene i sidemålsopplæringen velger jeg skoler i kommuner hvor administrasjonsspråket og talemålet er henholdsvis likt bokmål og nynorsk.

Hva innebærer det for deg å delta?

Jeg ønsker å foreta intervjuer med enkeltlærere. For å sikre at alle nødvendige opplysninger kommer med, vil det bli brukt lydopptaker. Det vil ikke framkomme noen personopplysninger, og alt materiale vil bli anonymisert i prosjektet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Opplysninger som kommer frem i forbindelse med datainnsamlingen vil bli brukt utelukkende til det som er omtalt i dette skrevet. Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Det er kun jeg og veilederen min, Gro-Renée Rambø, som vil ha tilgang til datamaterialet
- Personopplysningene vil bli lagret separat fra resten av arbeidet, og blir kryptert ved UiA sin server.

I masteroppgaven vil du ikke bli gjenkjent. Det eneste jeg informerer om, er at jeg har intervjuet lærere fra to skoler som er lokalisert i kommuner hvor administrasjonsspråket er henholdsvis bokmål og nynorsk, og at det er snakk om en lærer på 7. trinn og to på ungdomstrinnet.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes i mai 2019. Alle personopplysninger vil da bli slettet, og lydopptaket vil også bli slettet så fort transkriberingen er ferdig.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,

- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Agder har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål om studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Veileder: Gro-Renée Rambø, på epost gro-renee.rambo@uia.no
- Student: Anne Ingesdotter Tveito, på epost anne.i.tveito@gmail.com eller telefon: 45 24 06 81
- Vårt personvernombud: Ina Danielsen
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Gro-Renée Rambø
(Forsker/veileder)

Anne Ingesdotter Tveito

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Sidemålsopplæring på ungdomstrinnet – praksis og holdninger*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju med lydopptak

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. mai 2019

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide - mellomtrinn

Intervjuguide til lærer mellomtrinnet

Bakgrunnsopplysninger

1. Hvor lenge har du jobbet som lærer?
2. Hvor lenge har du jobbet som lærer ved denne skolen?
3. Underviser du i andre fag enn norsk? I så fall hvilke?
4. Hva slags utdanning har du som er relevant for deg som lærer? (allmennlærer, fordypningsfag/etc)
5. Har skolen som helhet noen definerte retningslinjer for bruk av målform i ulike sammenhenger? Er det for eksempel krav på skolen om du må skrive bokmål eller nynorsk på tavla/p.p./prøver etc.?

Bruk av sidemål på lavere trinn

6. Bruker du sidemål i andre fag enn norsk? Bevisst/ubevisst
7. Hvordan gjør dere elevene kjent med at det fins to skriftspråk? Skjer dette bevisst?
8. Hva tror du elevene tenker om at de må lære to skriftspråk? Og hvorfor tror du de har disse tankene?
9. Hvilke fordeler og ulemper ser du ved å bli eksponert for sidemål tidlig i skolen?
10. De to skriftspråkene er likestilt offisielt i Norge. Hvordan opplever du at realiteten er?
11. Er det noen overordna tanker på skolen rundt sidemålsopplæringen? Ifølge de grunnleggende ferdighetene skal alle lærere være lese- og skrivefag. Bruker dere for eksempel sidemål i andre fag enn norsk?
12. Bruker du talemålet til elevene eller deg selv som utgangspunkt når det er snakk om sidemål eller talemål i undervisningen?

Holdninger til hovedmål og sidemål

13. Hvem eller hva tror du påvirker holdningene dine til henholdsvis bokmål og nynorsk mest?

14. Hvem eller hva tror du påvirker holdningene elevene har til henholdsvis bokmål og nynorsk?
15. På hvilken måte tror du dine holdninger til sidemål påvirker elevene?
16. Tror du elevene har noe læringsutbytte av å lære både nynorsk og bokmål?
17. Dialektbruk er ganske unikt for Norge, sett i sammenheng med Sverige og Danmark hvor de har et normert talemål. Hva tenker du om situasjonen vår?
18. Hva synes du om dialekten i området du bor og underviser?
19. Har dialekten flest fellestrekk med bokmål eller nynorsk?
20. Tror du holdningene til dialekten rundt deg påvirker holdningene dine til bokmål og nynorsk?
21. Hva tenker du om framtiden til sidemålsundervisning i skolen?

Vedlegg 3: Intervjuguide - ungdomstrinn

Intervjuguide til lærere på ungdomstrinnet

bakgrunnsopplysninger

1. Hvor lenge har du jobbet som lærer?
2. Hvor lenge har du jobbet som lærer ved denne skolen?
3. Underviser du i andre fag? I så fall hvilke?
4. Hva slags utdanning har du som er relevant for deg som lærer? (allmennlærer, fordypningsfag/etc)
5. Har skolen som helhet noen definerte retningslinjer for bruk av målform i ulike sammenhenger? Er det for eksempel krav på skolen om du må skrive bokmål eller nynorsk på tavla/p.p./prøver etc.?
6. Overordnet organisering - sidemålsopplæring
7. Er det mange på skolen som har fritak fra sidemålsundervisning? I så fall på hvilket grunnlag?
8. Hvordan er opplæringen i sidemål organisert?
9. Hva legger du vekt på i sidemålsundervisningen?
10. Er det noen overordna tanker på skolen rundt sidemålsopplæringen? Ifølge de grunnleggende ferdighetene skal alle lærere være lese- og skrivelærere. Bruker dere for eksempel sidemål i andre fag enn norsk?

Organisering - sidemålsundervisning

11. Har elevmassen du underviser tilnærmet samme talemål eller er det stor variasjon i klassene?
12. Enkelte lærebøker legger opp til at man skal bruke sitt eget talemål som utgangspunkt for å lære sidemål. Hva tenker du om talemålsnærhet som utgangspunkt for sidemålsundervisning?
13. Hvor finner du inspirasjon til undervisningsopplegg? Boka, spesielle nettsider osv. Er det noe du ønske fantes av tilgjengelige læremidler?

14. Hva gjør du for å skape engasjement og lærelyst hos elevene i sidemålsundervisningen? Er den annerledes fra hovedmålsopplæringen på noen måte?
15. Hva tenker du er de største mulighetene og utfordringene når det kommer til sidemålsundervisningen?

Holdninger til hovedmål og sidemål

16. Hva tenker du om situasjonen vi har med hovedmål og sidemål?
17. Hvem eller hva tror du påvirker holdningene dine til henholdsvis bokmål og nynorsk mest?
18. Hvem eller hva tror du påvirker holdningene elevene har til henholdsvis bokmål og nynorsk?
19. på hvilken måte tror du dine holdninger til (sidemål) påvirker elevene?
20. Hvordan tror du din motivasjon/interesse for sidemålsundervisning påvirker elevene?
21. Tror du elevene har noe læringsutbytte av å lære både nynorsk og bokmål? I så fall hva er fordelene eller ulempene?

22. Dialektbruk er ganske unikt for Norge, sett i sammenheng med Sverige og Danmark hvor de har et normert talemål. Hva tenker du om situasjonen vår?
23. Hva synes du om dialekten i området du bor og underviser?
24. Har dialekten flest fellestrekk med bokmål eller nynorsk?
25. Tror du holdningene til dialekten rundt deg påvirker holdningene dine til bokmål og nynorsk?

Læreren som sidemålsopplærer

26. Føler du deg trygg på å undervise i sidemål? Hvorfor/hvorfor ikke?
27. Hva slags tilbakemeldinger får du fra elevene når det gjelder sidemålsundervisning? Har du fått noen tilbakemeldinger fra foresatte om emnet?
28. De to skriftspråkene er likestilt offisielt i Norge. Hvordan opplever du at realiteten er?

29. Hvordan tror du det er for de som har et annet sidemål enn deg? Hva slags utfordringer tror du de møter? Hva er vanskeligere/enklere?
30. Hva tenker du om framtiden til sidemålsundervisning i skolen?